

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΣΤΗΝ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ

Θεόδωρος Σταθούλιας

Μεσολόγγι, Ιούνιος 2018

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΣΤΗΝ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ
ΕΛΛΑΔΑΣ

Θεόδωρος Σταθούλιας

Δημήτριος Ντόβας

Μεσολόγγι, Ιανουάριος 2019

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων/Μεσολογίου του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι να διερευνηθεί ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στην τρέχουσα οικονομική κρίση της Ελλάδας. Η εκπόνηση της συγκεκριμένης μελέτης θα αποτελέσει καθοριστικό παράγοντα στην κατανόηση της σημαντικότητας της εύρυθμης λειτουργίας ενός τραπεζικού συστήματος, καθώς το τραπεζικό σύστημα είναι ο πλώνας που συντηρεί και αναπτύσσει μια οικονομία.

Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον ορισμό της οικονομικής κρίσης και ποια στάδια ακολουθεί. Δίνεται ιδιαίτερη σημασία στα χαρακτηριστικά μιας οικονομικής κρίσης, καθώς επηρεάζεται από διαφορετικούς παράγοντες και εκδηλώνεται σε διαφορετική ένταση και έκταση. Επίσης, καταγράφονται τα αίτια και οι συνέπειες της τωρινής ελληνικής οικονομικής κρίσης του τραπεζικού συστήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται το τραπεζικό σύστημα και πόσο σημαντικό ρόλο έχει στην άνθηση μιας οικονομίας. Επίσης, αναφέρονται αναλυτικά τα χαρακτηριστικά του και πως αυτά το επηρεάζουν κατά τη διάρκεια εκδήλωσης μιας κρίσης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ρυθμιστικό πλαίσιο.

Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύεται το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και πως έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση. Περιγράφεται η δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και ποια μέτρα ελήφθησαν για να περιορίσουν την έκταση της κρίσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, ορίζεται η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και το Ευρωσύστημα. Επεξηγούνται, επίσης, οι τραπεζικές χορηγήσεις και τα ομόλογα. Γίνεται αναφορά στα ευρωπαϊκά ομόλογα και πως επηρέασαν ή ακόμα και επηρεάστηκαν από τα ελληνικά ομόλογα αλλά και τη γενικότερη κακή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, αναλύονται οι πολιτικές αντιμετώπισης της κρίσης από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Περιγράφονται χρονικά τα τέσσερα προγράμματα προσαρμογής που ακολούθησε η Ελλάδα και πως οδήγησαν στη συρρίκνωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Με αυτόν τον τρόπο μπορεί οποιοσδήποτε ενδιαφερόμενος μέσα από τις σελίδες της εργασίας να ενημερωθεί για την σημαντικότητα της σωστής λειτουργίας ενός τραπεζικού συστήματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	viii
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	ix
ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ.....	x
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	xii
Κεφάλαιο 1 - Οικονομική Κρίση	1
1.1 Ορισμός Οικονομικής Κρίσης.....	1
1.2 Στάδια της Οικονομικής Κρίσης	2
1.3 Χαρακτηριστικά Οικονομικής Κρίσης.....	4
1.4 Αίτια Οικονομικής Κρίσης.....	5
1.5 Συνέπειες Οικονομικής Κρίσης.....	7
Κεφάλαιο 2 -Τραπεζικό Σύστημα και Οικονομική Κρίση.....	10
2.1 Ορισμός Τραπεζικού Συστήματος.....	10
2.2 Ρόλος και Σημασία Τραπεζικού Συστήματος.....	11
2.3 Χαρακτηριστικά Τραπεζικού Συστήματος.....	13
2.4 Ρυθμιστικό Πλαίσιο Τραπεζικού Συστήματος	15
Κεφάλαιο 3 - Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και Οικονομική Κρίση.....	18
3.1 Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	18
3.2 Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.....	22
3.3 Μέτρα που ελήφθησαν από το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα.....	23
3.4 Τρόποι Αντιμετώπισης της Κρίσης του Παγκόσμιου Χρηματοπιστωτικού Συστήματος.....	24

Κεφάλαιο 4 - Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Σύστημα και Ελληνική Οικονομική Κρίση	26
4.1 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και Ευρωσύστημα	26
4.2 Ευρωπαϊκές Τραπεζικές Χορηγήσεις	31
4.3 Ευρωπαϊκά και Ελληνικά Ομόλογα	33
4.4 Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα και η Ελληνική Κρίση	38
4.4.1 Η αρχική συμφωνία του ελληνικού PSI	38
4.4.2 Η ελληνική συμφωνία για το 2012 και το πλαίσιο του PSI	39
4.4.3 PSI και αναδιάρθρωση ελληνικού χρέους	40
Κεφάλαιο 5 - Πολιτικές Αντιμετώπισης της Οικονομικής Κρίσης από το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα	42
5.1 Χρηματοδότηση και Μηχανισμοί Στήριξης των Ελληνικών Τραπεζών	42
5.1.1 Πρώτο Πρόγραμμα Προσαρμογής	43
5.1.2 Δεύτερο Πρόγραμμα Προσαρμογής	44
5.1.3 Τρίτο Πρόγραμμα Προσαρμογής	44
5.1.4 Τέταρτο Πρόγραμμα Προσαρμογής	45
5.2 Συστημικές και μη Συστημικές Τράπεζες στην Ελλάδα	47
5.3 Συρρίκνωση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος από Συγχωνεύσεις	48
5.4 Αξιοπιστία Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος (stress tests)	51
5.5 Ανακεφαλαιοποίηση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος	58
Κεφάλαιο 6 - Συμπεράσματα	64
Κεφάλαιο 7 - Βιβλιογραφία	67
7.3 Ελληνική Βιβλιογραφία	67
7.4 Ξένη Βιβλιογραφία	68
7.5 Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία	69

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 5.4.1 - Αποτελέσματα Stress tests για τις ελληνικές τράπεζες (2010).....	54
Πίνακας 5.4.2 - Αποτελέσματα Stress tests για τις ελληνικές τράπεζες (2011).....	55
Πίνακας 5.4.3- Συμμετέχουσες τράπεζες με υστέρηση κεφαλαίων (2014).....	57
Πίνακας 5.4.4- Συμμετέχουσες τράπεζες με υστέρηση κεφαλαίων (2015).....	58

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Εικόνα 1.2 - Το τραπεζικό σύστημα μιας οικονομίας.....	
15	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

M.M.E.: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

EKT: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

EFSF: Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

ΕΣΚΤ: Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών

ΕθνΚΤ: Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες

ΜΣΙ ΙΙ: Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών ΙΙ

TLTRO: Στοχευμένες πράξεις μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης

PSI: Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα

ΕΔ: Ελληνικό Δημόσιο

MTFS: Μεσοπρόθεσμη Δημοσιονομική Στρατηγική

EBA: Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή

ESRB: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου

Tier 1: Δείκτης Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων

AQR: Στοιχεία ενεργητικού

CET 1: δείκτης κεφαλαίου κοινών μετοχών της κατηγορίας 1

NII: Καθαρό εισόδημα από τόκους

CoCos: Μετατρέψιμα χρηματοδοτικά μέσα

ΑΠΟΔΟΣΗ ΟΡΩΝ

Αποτυχία αγοράς: Market failure

Στάδιο διαμόρφωσης της κατάστασης: Prodromal crisis stage

Στάδιο εκδήλωσης-κορύφωσης της κρίσης: Acute crisis stage

Στάδιο των επιπτώσεων: Chronic crisis stage

Στάδιο επίλυσης – ομαλοποίησης: Crisis resolution stage

Κερδοσκοπικά :Αντισταθμιστικά Κεφάλαια: Hedge funds

Τραπεζικός Πανικός: Bank panic

Εκροή καταθέσεων: Bank run

Περιορισμοί κίνησης κεφαλαίων: Capital controls

Χρηματοοικονομική αγορά: Financial market

Χρηματοοικονομικά προϊόντα: Financial products

Χρηματοοικονομικός οργανισμός: Financial institution

Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας: European Financial Stability Facility

Ανοιχτές πωλήσεις: short selling

Στοχευμένες πράξεις μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης: Targeted Longer-Term Refinancing Operations

Περιθώρια δανεισμού: Spreads

Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα: Private Sector Involvement

Έλεγχος αξιοπιστίας τραπεζικού συστήματος: Stress tests

Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή: European Banking Authority

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου: European Systemic Risk Board

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: European Commission

Στοιχεία ενεργητικού: Asset quality review

Καθαρό εισόδημα από τόκους: Net Interest Income

Μεταβατική ανακεφαλαιοποίηση: Bridge recapitalization

Μετατρέψιμα χρηματοδοτικά μέσα: Contingent convertible bonds

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια πολλές χώρες παγκοσμίως, ανάμεσα τους και η Ελλάδα, έχουν βιώσει την οικονομική κρίση. Η πιο πρόσφατη κρίση, ξεκίνησε από την Αμερική με την κατάρρευση των ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου, η οποία εξαπλώθηκε στις χρηματοπιστωτικές αγορές και στη συνέχεια, λόγω της παγκοσμιοποίησης εξελίχθηκε σε διεθνή κρίση στην πραγματική οικονομία και εξελίχθηκε σε κρίση απασχόλησης και εισοδήματος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας και την μείωση του βιωτικού επιπέδου των λαών, διεθνώς. Ειδικότερα, από το 2008 και μετά, οι επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία είναι εμφανείς, καθώς έχουν καταρρεύσει επενδυτικοί και τραπεζικοί οργανισμοί. Επίσης, οι χρηματιστηριακές αξίες έχουν βιώσει σημαντική πτώση και παράλληλα τα κέρδη έχουν μειωθεί σε όλους τους κλάδους της οικονομίας.

Είναι λογικό, πως η ελληνική οικονομία, καθώς και το τραπεζικό της σύστημα, δεν θα μπορούσαν να μείνουν ανητηρέαστα από την κρίση αυτή. Έτσι, οι τράπεζες καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα περιβάλλον με μειωμένους ρυθμούς ανάπτυξης, με μη αποπληρωμή των δανείων και γενικότερα σε αγορές χρήματος και κεφαλαίου που υπολειτουργούν. Επομένως, ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος στην τρέχουσα οικονομική κρίση της Ελλάδας είναι καίριος καθώς θα καθορίσει την μελλοντική πορεία της οικονομίας.

Κεφάλαιο 1 - Οικονομική Κρίση

1.1 Ορισμός Οικονομικής Κρίσης

Η έννοια της κρίσης, τα τελευταία χρόνια, έχει γίνει μέρος της καθημερινότητας πολλών ανθρώπων και χρησιμοποιείται με ποικίλους τρόπους. Οικονομική κρίση, είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Η οικονομική δραστηριότητα αναφέρεται σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις και άλλα. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Κουφάρης, 2010).

Στην νεοκλασική θεώρηση, η σπουδαιότητα της οικονομικής κρίσης συνιστάται στην πιθανότητα της αποτυχίας αγοράς (market failure) θέτει υπό αμφισβήτηση το λεγόμενο «πρώτο θεμελιώδες θεώρημα της οικονομικής ευημερίας», σύμφωνα με το οποίο μια τέλεια ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς μπορεί να κατανέμει τους πόρους με τρόπο άριστο κατά Pareto (δηλαδή, κατά τρόπο ώστε οποιαδήποτε αλλαγή κατανομής των πόρων να αδυνατεί να βελτιώσει τη θέση κάποιου χωρίς συγχρόνως να χειροτερεύει τη θέση κάποιου άλλου). Στη μαρξιστική θεώρηση, η σπουδαιότητα της κρίσης συνίσταται στο ότι η ύπαρξη κρίσεων καταδεικνύει ότι πέρα από το ότι το σύστημα της αγοράς είναι «άδικο», δηλαδή σχετιζόμενο με άνιση διανομή του εισοδήματος, είναι επίσης και αναποτελεσματικό. Επιπλέον, για τους μαρξιστές, η ύπαρξη της κρίσης μπορεί ίσως να είναι ο προθάλαμος της μετάβασης στον σοσιαλισμό (Πιτέλης, 2004). Επομένως, ο όρος οικονομική κρίση χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη δυσλειτουργία του οικονομικού συστήματος, κατά την οποία υπάρχει υπερπαραγωγή κεφαλαίου.

Σύμφωνα με τον Πανηγυράκη (2001), η οικονομική κρίση είναι μια εκτροπή από την κατάσταση της κανονικότητας και μπορεί να προσλάβει διαβαθμίσεις αντικανονικότητας από μια κατάσταση απλής διαταραχής μέχρι την κατάσταση μη ελεγχόμενων εκρηκτικών γεγονότων και την κατάσταση του χάους και του πανικού.

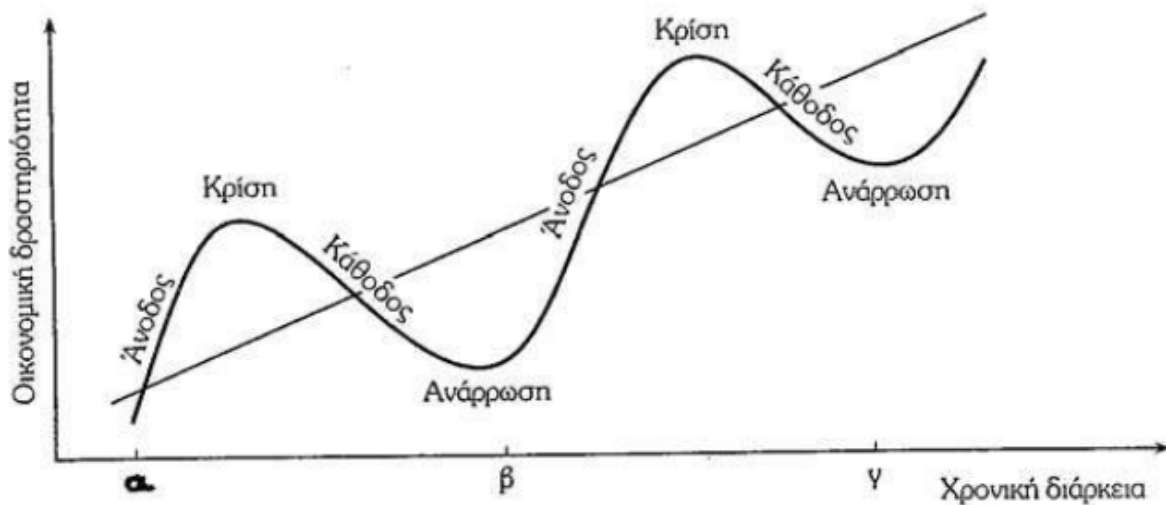
Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε

μια συνεχή συρρίκνωση. Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία (κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι). Ύστερα από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις, διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από επτά (7) έως έντεκα (11) χρόνια (European Commission, 2009).

1.2 Στάδια της Οικονομικής Κρίσης

Η οικονομική δραστηριότητα μιας χώρας άλλοτε αυξάνεται γρήγορα, άλλοτε αργά και άλλοτε μειώνεται. Οι μεταβολές στα μεγέθη μιας οικονομίας ονομάζονται οικονομικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι και παρουσιάζουν μια συστηματική κυκλικότητα. Ωστόσο, παρόλο που οι οικονομικοί κύκλοι επαναλαμβάνονται, πάντα διαφοροποιούνται ως προς την ένταση και τη διάρκεια τους. Τα στάδια από τα οποία περνάει η οικονομία στη διάρκεια του κύκλου έχουν κοινά χαρακτηριστικά και ονομάζονται συνήθως φάσεις του οικονομικού κύκλου. Η κρίση αποτελεί μία από τις φάσεις του οικονομικού κύκλου. Στην Εικόνα 1.2, διακρίνονται οι φάσεις του οικονομικού κύκλου. Υπάρχουν δύο κύριες φάσεις από τις οποίες διέρχεται η οικονομία στη διάρκεια ενός οικονομικού κύκλου: η φάση της ανόδου ή της άνθησης και η φάση της καθόδου ή της ύφεσης. Η μετάβαση από την άνοδο στην κάθοδο και αντίστροφα δε γίνεται αμέσως ή απότομα, αλλά απαιτεί χρόνο. Επίσης, περνάει από τη φάση της κρίσης που είναι η κορυφή του κύκλου. Αντιστοίχως, η μετάβαση από την κάθοδο στην άνοδο περνάει από τη φάση της ύφεσης. Όταν η οικονομία βρίσκεται στην κορυφή του κύκλου, δηλαδή στο τελευταίο στάδιο της ανοδικής της πορείας, τότε είναι πιο ευαίσθητη και περισσότερο ευάλωτη στους διάφορους παράγοντες που μπορούν να ανακόψουν την ανοδική πορεία της. Αν αυτό συμβεί, τότε επέρχεται κρίση, η οικονομία ξεπερνώντας το ανώτατο σημείο εισέρχεται στη φάση της καθόδου (Σφακιανάκης, 1998).

Εικόνα 1.2 - Φάσεις Οικονομικού κύκλου



Πηγή: Θ. Λιανός, Γεωργακόπουλος Θ., Μπένος Θ., Χατζηπροκοπίου Μ., Χρήστου Γ. και Τσεκούρας, Γ. (2007)

Μια οικονομική κρίση, αποτελείται συνήθως από τα εξής τέσσερα στάδια:

1. Το στάδιο διαμόρφωσης της κατάστασης ή αλλιώς το στάδιο πρόδρομων συμπτωμάτων (prodromal crisis stage), είναι εκείνο το στάδιο κατά το οποίο εμφανίζεται ένα πλήθος συμπτωμάτων που προειδοποιούν για την επερχόμενη κρίση.
2. Το στάδιο εκδήλωσης-κορύφωσης της κρίσης (acute crisis stage), είναι το στάδιο κατά το οποίο εκδηλώνονται τα χαρακτηριστικά της οικονομικής κρίσης.
3. Το στάδιο των επιπτώσεων (chronic crisis stage), είναι το στάδιο κατά το οποίο οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι εμφανείς και πλήττουν την οικονομία στο σύνολο της.
4. Τέλος, το στάδιο επίλυσης - ομαλοποίησης (crisis resolution stage), είναι το στάδιο κατά το οποίο η οικονομία ανακάτ ξανά τους κανονικούς της ρυθμούς (Σφακιανάκης, 1998).

1.3 Χαρακτηριστικά Οικονομικής Κρίσης

Πολλές έρευνες, έχουν πραγματοποιηθεί για τις οικονομικές κρίσεις. Συνήθως, οι κρίσεις ξεσπούν όταν το μακροοικονομικό περιβάλλον εμφανίζει αδυναμίες και πιο συγκεκριμένα όταν η ανάπτυξη είναι χαμηλή και ο πληθωρισμός υψηλός (Demirguc-Kunt και Detragiache, 1998). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι κρίσεις εμφανίζουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από χώρα σε χώρα ανάλογα το εισόδημα του πληθυσμού. Επιπλέον, οι τραπεζικές κρίσεις αποδυναμώνουν δημοσιονομικά τις χώρες, προκαλώντας αυξημένες φορολογικές δαπάνες. Οι Reinhart και Rogoff (2008), υποστηρίζουν ότι περίπου τρία χρόνια μετά από μια οικονομική κρίση, το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης τείνει να αυξάνεται περίπου κατά 86%. Με αυτόν τον τρόπο, η φορολογική επιβάρυνση της τραπεζικής κρίσης εκτείνεται πέρα από το κόστος διασώσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Κάθε κρίση ανεξάρτητα από τη μορφή της, μπορεί να επηρεάζεται από διαφορετικούς παράγοντες και να εκδηλώνεται σε διαφορετική ένταση και έκταση. Ωστόσο, κάθε κρίση χαρακτηρίζεται από τα εξής:

- 1) Είναι κλιμακούμενη σε ένταση, δηλαδή η κατάσταση μιας κρίσης είναι δυναμική, δεν εκδηλώνεται από την πρώτη στιγμή με τη μεγαλύτερη της ένταση, αλλά κλιμακώνεται.
- 2) Επικρατεί υψηλό αίσθημα ανασφάλειας και κινδύνου, δηλαδή κατά την περίοδο που η κρίση εμφανίζεται, οι εμπλεκόμενοι κυριεύονται από άγχος, καθώς αισθάνονται ανασφάλεια και αβεβαιότητα για το μέλλον.
- 3) Διαταράσσονται οι ρυθμοί και η συνήθης λειτουργία της κοινωνίας, δηλαδή η κρίση προκαλεί ένταση και ανησυχία για το επερχόμενο σενάριο εξέλιξης των γεγονότων.
- 4) Διακινδυνεύει η διεθνής εικόνα της χώρας, δηλαδή η κρίση δημιουργία αποσταθεροποίηση της αγοράς μιας χώρας με αποτέλεσμα να μην προσελκύει επενδυτές.
- 5) Συνεχής προβολή και έντονη κριτική από τα τοπικά και τα διεθνή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.), γεγονός που μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να πληγεί σημαντικά ή και ανεπανόρθωτα η δημόσια εικόνα της χώρας που βιώνει την οικονομική κρίση.
- 6) Προκαλεί ραγδαίες μεταβολές των συνθηκών της αγοράς, δηλαδή η κρίση μπορεί να προκαλέσει δυσλειτουργία στην έκρυθμη δραστηριότητα της οικονομίας μια χώρας (Ahmed, 2006).

Η κρίση που πλήττει τα τελευταία χρόνια την παγκόσμια οικονομία, συνδέεται άμεσα με την λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. Οι Friedman και Schwartz (1963) ήταν εκείνοι που συνέδεσαν τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις με τον τραπεζικό πανικό. Συνήθως, οι

μικροεπενδυτές είναι εκείνοι που πλήττονται περισσότερο, καθώς τα περισσότερα χαρτοφυλάκια τους είναι απαξιωμένα, αποτελούμενα από μετοχές μικρής αποτίμησης, ή βρίσκονται χρεωμένοι επειδή χρηματοδότησαν τις χρηματιστηριακές τους αγορές μέσω δανεισμού.

Σημαντικό παράδειγμα αποτέλεσε η Αμερική, όπου το 2007 ξέσπασε μια κρίση ακινήτων κατά την οποία επλήγησαν οι τράπεζες και τα κερδοσκοπικά αντισταθμιστικά κεφάλαια (hedge funds), τα οποία αγόρασαν τα χρέη για ακίνητη περιουσία (ή τίτλους, καλυπτόμενους από τα χρέη) από τις τράπεζες που εκδώσαν στεγαστικά δάνεια. Πολλοί άνθρωποι με μεσαίο εισόδημα, κατέληξαν ανίκανοι να αποπληρώσουν τα στεγαστικά τους δάνεια και παράλληλα έχασαν τις αποταμιεύσεις τους λόγω των κατασχέσεων. Η έκταση των ζημιών που καθεμία από τις τράπεζες έπρεπε να απορροφήσει είναι τεράστια χωρίς να έχει εκτιμηθεί πλήρως, ακόμα και σήμερα. Άρα, η συγκεκριμένη κρίση αποτέλεσε συστημική κρίση καθώς επηρέασε σχεδόν όλο το σύνολο των τραπεζών. Ωστόσο, κάποια προβλήματα έχουν αποφευχθεί καθώς οι κεντρικές τράπεζες αντέδρασαν με μια γρήγορη επέκταση της δανειοδότησης τους. Επομένως, τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης κρίσης είναι ο κίνδυνος κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος από τη δημιουργία πανικού, η έντονη άσκηση νομισματικής πολιτικής από τις Κεντρικές Τράπεζες με σκοπό τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η έντονη κρατική παρέμβαση με αύξηση της φορολογίας και μείωση του εισοδήματος.

1.4 Αίτια Οικονομικής Κρίσης

Ήταν φυσικό ότι η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 θα έφτανε και στην Ελλάδα. Δυστυχώς, δεν περιορίστηκε στην οικονομία αλλά επεκτάθηκε στην ελληνική κοινωνία μετατρέπόμενη σε κρίση αξιών, ηθών και ανθρωπιστική. Οι Beshenon και Rozmainsky (2015) εστίασαν στο χρηματοπιστωτικό τομέα, χρησιμοποιώντας την υπόθεση του Hyman Minsky περί χρηματοοικονομικής αστάθειας για να δείξουν πως μια χώρα, για παράδειγμα η Ελλάδα, μπορεί να γίνει εύθραυστη από μόνης της και να γίνει επιρρεπής στις κρίσεις. Αναφέρουν, επίσης ότι όταν οι τραπεζικοί οργανισμοί σε μια χώρα έχουν μικρά αποθέματα χρήματος, καλύπτουν τη ζήτηση χρήματος για επενδύσεις μέσω χρηματοοικονομικής καινοτομίας, δηλαδή μέσω δημιουργίας και πώλησης νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων,

μέσω των οποίων καλύπτεται έμμεσα η παραπάνω ζήτηση χρήματος και μπορούν να αποτελέσουν την κύρια αιτία για χρηματοοικονομική αστάθεια. Οι Μιχαηλίδης, Παπαγεωργίου και Βουλδής (2013), υποστήριξαν ότι η αιτία της ελληνικής κρίσης προήλθε από την κρίση ακινήτων στην Αμερική, η οποία επέφερε πτώση στις προσδοκίες των καταναλωτών και των επενδυτών, οι οποίες έφεραν αναπόφευκτα αστάθεια και μείωση των ρυθμών ανάπτυξης και έτσι επήλθε ύφεση.

Παρόλα αυτά, τα σημαντικότερα αίτια της οικονομικής κρίσης προέρχονται από τα διαθρωτικά προβλήματα και τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν και εμφανίστηκαν παράλληλα με την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Η ελληνική οικονομία στηρίζεται στον τουρισμό, στην ναυτιλία και στην ανοικοδόμηση, κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με μεγάλη ένταση από την κρίση. Επιπρόσθετα, οι τράπεζες είναι εκτεθειμένες στη διεθνή κρίση με την ανάληψη υψηλών κινδύνων.

Οι παράγοντες που δημιούργησαν την κρίση είναι:

- Αύξηση των επιτοκίων: Μία αύξηση των επιτοκίων οδηγεί στην μείωση των δανειακών κεφαλαίων, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε πτώση των επενδύσεων αλλά και της γενικής οικονομικής δραστηριότητας.
- Μείωση των τιμών των μετοχών: Μία μείωση των τιμών των μετοχών οδηγεί στην μείωση της καθαρής αξίας των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα την απροθυμία των δανειστών για παροχή κεφαλαίων.
- Αύξηση της αβεβαιότητας: Η αύξηση της αβεβαιότητας μειώνει την ικανότητα των δανειστών να εντοπίσουν τις ορθές επενδυτικές επιλογές, με αποτέλεσμα την μείωση των δανειοδοτούμενων κεφαλαίων, των επενδύσεων αλλά και της οικονομικής δραστηριότητας.
- Τραπεζικοί Πανικοί (Bank panics): Η αποτυχία ορισμένων τραπεζών, η οποία οφείλεται σε προβλήματα ασύμμετρης πληροφόρησης, στη αποτελεσματική και αποδοτική διοχέτευση των δανειακών κεφαλαίων από τις πλεονάζουσες στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες αποτελεί την αφετηρία των τραπεζικών πανικών.
- Μη αναμενόμενη πτώση του επιπέδου των τιμών: Η πτώση του επιπέδου των τιμών οδηγεί στην μείωση της καθαρής αξίας των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα την απροθυμία των δανειστών για παροχή κεφαλαίων.

Επιπλέον, στην ελληνική οικονομική κρίση συντέλεσαν τα δομικά προβλήματα της, τα οποία είχαν σαν συνέπεια τα συνεχή δημοσιονομικά ελλείμματα, την μείωση της εθνικής αποταμίευσης, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και το χαμηλό ποσοστό ξένων επενδύσεων. Οι παράγοντες που επιβάρυναν την κρίση είναι:

- Το μικρό ποσοστό εξαγωγών: η Ελλάδα είναι προσανατολισμένη στην εγχώρια παραγωγική αγορά με αποτέλεσμα την ανισορροπία στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.
- Ο μεγάλος και αναποτελεσματικός δημόσιος τομέας και το μη βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα.
- Το ανεπαρκές εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο δεν είναι συνδεδεμένο με την αγορά εργασίας και υστερεί σε έρευνα κι ανάπτυξη.
- Το δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον.
- Ο ανορθόδοξα δομημένος πρωτογενής τομέας και οι ανεκμετάλλευτες τουριστικές δυνατότητες της χώρας.
- Το ίδιο το κράτος.

Τέλος, το πραγματικό πρόβλημα είναι ότι το τραπεζικό σύστημα της Ευρωζώνης, το οποίο αντιμετωπίζει ισχυρά προβλήματα με την κεφαλαιακή του βάση και δεν μπορεί να αντέξει ζημιές, ενώ παράλληλα ο βαθμός διασύνδεσης του έχει σαν αποτέλεσμα το πρόβλημα μιας χώρας να θέτει σε κίνδυνο το σύνολο του συστήματος. Μέχρι να αντιμετωπιστούν αποφασιστικά τα προβλήματα των ισολογισμών των τραπεζών, οι χρηματοπιστωτικές αγορές θα παραμένουν σε κίνδυνο.

1.5 Συνέπειες Οικονομικής Κρίσης

Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης ξεκίνησαν να εμφανίζονται ήδη από το 2008. Έτσι, παρατηρήθηκε ότι οι καθαρές συνολικές επενδύσεις υποχώρησαν, γεγονός που σηματοδότησε αφενός τη συρρίκνωση των εισοδημάτων και αφετέρου την αναβολή της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων του ιδιωτικού τομέα ενόψει της μείωσης της ζήτησης που χαρακτηρίζει την οικονομική κρίση. Επίσης, δημιούργησε δυσκολίες στις επιχειρήσεις

να δανειστούν. Κατά την πρώτη περίοδο της κρίσης, μέχρι τα μέσα του 2009, όλες οι κυβερνήσεις χρηματοδότησαν τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος που είχε ως αποτέλεσμα τη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους. Η ελληνική κυβέρνηση διέθεσε 28 δις ευρώ για την άμεση στήριξη του τραπεζικού συστήματος και για εγγυήσεις (Savas, 2012).

Κατά τα επόμενα χρόνια της κρίσης, παρατηρήθηκε συρρίκνωση των καταθέσεων, αύξηση των τραπεζικών επιτοκίων, ραγδαία άνοδος των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων και πτώση των τιμών των μετοχών. Οι τράπεζες αποκόπηκαν από τις διεθνείς αγορές χρήματος και ομολόγων και παρουσίασαν ζημιές. Το 2012, η Τράπεζα Ελλάδος άρχισε να αναπληρώνει την κεφαλαιακή βάση των συστημικών πιστωτικών ιδρυμάτων με πόρους που διοχετεύτηκαν στη χώρα μέσω της δεύτερης δανειακής σύμβασης. Εκείνη την χρονιά, όλα τα παραπάνω αρνητικά στοιχεία άρχισαν να δείχνουν σημαντική ανάκαμψη με πιο σημαντική την υποχώρηση της τραπεζικής χρηματοδότησης προς την πραγματική οικονομία (άρχισε να επιβραδύνεται) και η ρευστότητα των τραπεζών να αποκαθίσταται. Το 2013, η ανακεφαλαιοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων ολοκληρώθηκε, η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος προχώρησε ενθαρρυντικά και καταγράφηκαν μόνο περιορισμένες εκροές καταθέσεων. Το 2014, λόγω της αποτυχίας εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας από την Βουλή, με βάση το σύνταγμα, διαλύθηκε η Βουλή, παραιτήθηκε η τότε κυβέρνηση και προκηρύχθηκαν πρόωρες εκλογές στις 25 Ιανουαρίου 2015. Με την διεξαγωγή των πρόωρων εκλογών, αλλάζει η κυβέρνηση και τους επόμενους μήνες προκηρύσσει δημοψήφισμα για την νέα δανειακή σύμβαση, το οποίο οδήγησε σε φρενίτιδα και οι πολίτες άρχισαν τις εκροές των καταθέσεων (bank run). Το σημαντικότερο πλήγμα που υπέστη η ελληνική οικονομία ήταν η επιβολή των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls) και το κλείσιμο των τραπεζών. Δυστυχώς, όλο αυτό το αρνητικό πολιτικό κλίμα που δημιουργήθηκε έφερε αβεβαιότητα και η οικονομία άρχισε να παρακαμάζει. Μέχρι και σήμερα, η οικονομία δείχνει μικρά δείγματα ανάκαμψης. Η έλλειψη εμπιστοσύνης για την σταθερότητα της ελληνικής οικονομίας υπάρχει ακόμα, με αποτέλεσμα να μην προσελκύονται επενδύσεις. Τα capital controls συνεχίζονται ακόμα και σήμερα, καθιστώντας την Ελλάδα την μοναδική χώρα με τόσα χρόνια παραμονής στον έλεγχο κεφαλαίων.

Κεφάλαιο 2 -Τραπεζικό Σύστημα και Οικονομική Κρίση

2.1 Ορισμός Τραπεζικού Συστήματος

Το τραπεζικό σύστημα είναι αυτό που συντηρεί και αναπτύσσει μια οικονομία. Όσο πιο ισχυρό είναι το τραπεζικό σύστημα μιας χώρας τόσο πιο ισχυρή θα είναι η οικονομία της καθώς της εξασφαλίζει ρευστότητα για την χρηματοδότηση των δυναμικών κλάδων της και των καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών της. Το τραπεζικό σύστημα αποτελείται από τις χρηματοοικονομικές αγορές, τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς. Η πρωταρχική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος θα πρέπει να είναι η κατανομή των εθνικών πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρούνται οι υπάρχουσες δραστηριότητες και να δημιουργούνται καινούριες. Έτσι, θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, οι οποίες θα συντελούν στην ανάπτυξη και στη γενικότερη κοινωνική λειτουργία.

Ως χρηματοοικονομική αγορά (financial market), ορίζεται το σύνολο των επενδυτών που ανταγωνίζονται μεταξύ τους προκειμένου να αγοράσουν τα χρεόγραφα που προσφέρονται από τις ελλειμματικές επιχειρήσεις.

Ως χρηματοοικονομικά προϊόντα (financial products), ορίζεται το σύνολο των προϊόντων (τα έντοκα γραμμάτια δημοσίου, τα πιστοποιητικά καταθέσεων, οι συμφωνίες επαναγοράς, τα εμπορικά και τα κρατικά ομόλογα, οι ομολογίες, οι μετοχές, κ.α.) τα οποία διαπραγματεύονται στις χρηματοοικονομικές αγορές και συνήθως εκδίδονται από τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα.

Ως χρηματοοικονομικός οργανισμός (financial institution), ορίζεται ένα ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα το οποίο ενεργεί ως ένα κανάλι μεταφοράς κεφαλαίων μεταξύ των καταθετών και των δανειζόμενων.

Ως τράπεζα (bank), ορίζεται η συγκέντρωση επενδυτών, οι οποίοι συνεργάζονται για την ίδρυση ενός οργανισμού, ο οποίος παρέχει υπηρεσίες κατάθεσης και χρηματοδότησης και συντονίζουν τις δράσεις τους με σεβασμό στο δανειζόμενο. Το σύνολο των τραπεζών απαρτίζουν το τραπεζικό σύστημα (Boot και Thakor, 1997).

2.2 Ρόλος και Σημασία Τραπεζικού Συστήματος

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί το βασικό ρόλο ανάπτυξης και ευδοκμίας μιας οικονομίας. Σύμφωνα με έρευνες, οι επιχειρήσεις επιλέγουν να χρηματοδοτηθούν από τις τράπεζες σε ποσοστό κοντά στο 80%. Συνεπώς, η εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί θέμα μείζονος σημασίας για το επίπεδο ευημερίας μιας χώρας. Οι πιο βασικές λειτουργίες που επιτελεί το τραπεζικό σύστημα είναι η δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού πληρωμών, στο οποίο διευκολύνονται οι συναλλαγές και μεταβιβάζονται χρήματα από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες (καταθέτες) προς τις ελλειμματικές μονάδες (δανειολήπτες) και η αποτίμηση και διαχείριση του κινδύνου, με το οποίο αξιολογείται η πιστοληπτική ικανότητα των δανειοληπτών πριν την χορήγηση κάθε δανείου και η τήρηση των δεσμεύσεων του.

Η σημασία ύπαρξης ενός ισχυρού και αποτελεσματικού τραπεζικού συστήματος είναι πολύ σημαντικό για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Οι τράπεζες χρησιμεύουν ως ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί παρέχοντας πηγή κεφαλαίων με στόχο τις επενδύσεις, οι οποίες είναι ζωτικής σημασίας για την αύξηση της παραγωγής, των εξαγωγών και της δημιουργίας των θέσεων εργασίας μιας χώρας.

Οι τράπεζες, επίσης παρέχουν δάνεια σε άτομα που χρειάζονται κεφάλαια για την αγορά διαφόρων αγαθών και υπηρεσιών και την κατασκευή κατοικιών. Έτσι, αφού αυξάνεται η ζήτηση των καταναλωτικών αγαθών, οι παραγωγοί ενθαρρύνονται να αυξήσουν την προσφορά των αγαθών τους, επεκτείνοντας την παραγωγική διαδικασία. Η επέκταση και η αύξηση της παραγωγής απαιτεί την απασχόληση πρόσθετων εργαζομένων, δημιουργώντας έτσι νέες θέσεις εργασίας.

Επιπλέον, οι τράπεζες διαδραματίζουν θετικό ρόλο στην ενθάρρυνση της αποταμίευσης, παρέχοντας σημαντικά κίνητρα όπως η καταβολή τόκων για τις καταθέσεις. Ο λόγος που προσελκύει καταθέσεις είναι γιατί αποτελούν σημαντική πηγή μελλοντικών επενδύσεων με στόχο τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου της κοινωνίας.

Η εξουσία της κεντρικής τράπεζας μιας χώρας, είναι ιδιαίτερα σημαντική στον καθορισμό των επιτοκίων καθώς επηρεάζει τις επενδύσεις και τις αποταμιεύσεις. Εάν το επιτόκιο καταθέσεων που καθορίζεται από την τράπεζα είναι ελκυστικό, θα ενθαρρύνει τους ανθρώπους να αποταμιεύσουν τα χρήματα τους και όχι να τα ξοδέψουν. Ωστόσο, οι τόκοι

αυτοί δεν πρέπει να αποθαρρύνουν τους επενδυτές. Εάν το επιτόκιο δανεισμού που χορηγείται στους δανειολήπτες είναι χαμηλότερο, ενδέχεται να ενθαρρύνει τους δυνητικούς δανειολήπτες και τους επενδυτές να δανειστούν και να επενδύσουν συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση της παραγωγικότητας της χώρας. Είναι σημαντικό, η κεντρική τράπεζα μιας χώρας να έχει ποσοτικό και ποιοτικό έλεγχο της ροής της πίστωσης.

Ένα καλό τραπεζικό σύστημα πρέπει να θέτει και να ακολουθεί πολιτικές. Στην περίπτωση εκδήλωσης μιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, το τραπεζικό σύστημα μιας χώρας θα πρέπει να τηρεί την απαιτούμενη νομισματική πειθαρχία και να ελέγχει να μην υπάρχουν κενά στο σύστημα, ώστε να ευνοεί τα αναπτυξιακά προγράμματα της χώρας.

Σε κάθε χώρα υπάρχουν διάφορες κατηγορίες τραπεζικών ιδρυμάτων, τα οποία πρέπει να είναι συμπληρωματικά μεταξύ τους. Θα πρέπει να υπάρχει υγιής ανταγωνισμός μεταξύ τους και να προωθούν την αποτελεσματικότητα και την παραγωγικότητα του τραπεζικού συστήματος στο σύνολο του. Έτσι, όλη η διάρθρωση των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών πρέπει να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στις ποικίλες οικονομικές ανάγκες των διαφόρων τομέων της οικονομίας.

Η εκπαιδευμένη διοίκηση αποτελεί ακόμα ένα χαρακτηριστικό ενός καλού τραπεζικού συστήματος. Το διοικητικό σύνολο της τραπεζικής δομής πρέπει να συμμορφώνεται με τους πρότυπους κανόνες αποδοτικότητας και παραγωγικότητας, ώστε να αποφέρουν υψηλή κερδοφορία και εξασφάλιση της αποτελεσματικής εξυπηρέτησης των καταναλωτών. Η κεντρική τράπεζα μιας χώρας και η κυβέρνηση της θα πρέπει να έχουν επίβλεψη του τραπεζικού συστήματος με σκοπό την εξασφάλιση της υγιούς τραπεζικής διοίκησης. Επιπρόσθετα, ένα καλό τραπεζικό σύστημα πρέπει να εκτίθεται στον εκσυγχρονισμό με στόχο την τόνωση της βελτίωσης της λειτουργίας του.

Επομένως, ένα καλό τραπεζικό σύστημα πρέπει να επιδιώκει προγράμματα ανάπτυξης, να καλύπτει όλα τα τμήματα των επιχειρηματικών συναλλαγών μιας χώρας, να διευκολύνει τις πληρωμές καθιστώντας τις ασφαλέστερες και φθηνότερες και να είναι σύγχρονο και ευέλικτο ώστε να λειτουργεί ως μια ολοκληρωμένη μονάδα της δομής της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής αγοράς.

2.3 Χαρακτηριστικά Τραπεζικού Συστήματος

Το τραπεζικό σύστημα χαρακτηρίζεται από κάποια βασικά στοιχεία που το επηρεάζουν κατά τη διάρκεια εκδήλωσης μιας κρίσης. Το τραπεζικό σύστημα είναι υπεύθυνο για την οικονομική ευημερία μιας χώρας. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι :

1. Η μόχλευση των τραπεζών

Οι επενδύσεις μιας τράπεζας προέρχονται από τις καταθέσεις των πελατών της και όχι από δικά της κεφάλαια. Επομένως, η μόχλευση αποτελεί την βασική αιτία των προβλημάτων της, καθώς δημιουργεί δύο βασικά αποτελέσματα. Πρώτον, το μετοχικό κεφάλαιο της τράπεζας, το οποίο είναι η εξασφάλιση της για τις δυνητικές απρόβλεπτες αρνητικές μεταβολές, διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο κάνοντας την τράπεζα να επηρεάζεται ακόμα και από μικρές διακυμάνσεις. Άρα, το μετοχικό κεφάλαιο πρέπει να διατηρείται σε φυσιολογικά επίπεδα, τα οποία θα βοηθήσουν την λειτουργία της τράπεζα να μείνει αλώβητη σε κάθε μεταβολή.

Δεύτερον, η ευθύνη των μετόχων περιορίζεται μόνο στα κέρδη της τράπεζας. Επομένως, δημιουργεί κίνητρα για επενδύσεις σε ριψοκίνδυνα περιουσιακά στοιχεία, φέρνοντας σε μειονεκτική θέση τους καταθέτες της τράπεζας, καθώς οι επενδύσεις γίνονται με τα δικά τους χρηματικά διαθέσιμα.

Επομένως, γίνεται κατανοητό ότι σε σύγκριση με τις μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις οι τράπεζες εμφανίζουν μεγαλύτερη μόχλευση. Παράλληλα, οι καταθέτες, βρίσκονται σε μειονεκτική θέση για να εκτελέσουν τις λειτουργίες της εταιρικής διακυβέρνησης που συνήθως πραγματοποιούνται από τους δανειστές μιας μη χρηματοοικονομικής εταιρείας.

2. Η ρευστότητα των τραπεζών

Οι τράπεζες, στις περισσότερες οικονομίες, έχοντας στην κατοχή τους καταθέσεις βραχυπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα, χορηγούν δάνεια μακροπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα. Η ανισότητα αυτή στις λήξεις των καταθέσεων και των χορηγήσεων δανείων οδηγεί σε μειωμένη ρευστότητα των τραπεζικών ιδρυμάτων. Έτσι, το τραπεζικό σύστημα για να αυξήσει τη ρευστότητα του θα πρέπει να προχωρήσει σε είσπραξη δανείων. Επομένως, είναι σημαντικό να υπάρχει επαρκής διαχείριση και μέτρηση του κινδύνου ρευστότητας.

3. Η διαχείριση των πληροφοριών γίνεται από τις τράπεζες

Οι τράπεζες έχουν πρόσβαση στις οικονομικές και φορολογικές πληροφορίες των πελατών τους και των δανειστών τους. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούν να καθορίσουν τις ορθές χρηματοοικονομικές αγορές στις οποίες οι δανειστές και οι πελάτες τους συμμετέχουν.

4. Η τραπεζική φερεγγυότητα και η αλληλεπίδραση της ρευστότητας

Η αύξηση στη ρευστότητα μιας τράπεζας θα οδηγούσε στην μείωση της αξίας των επενδύσεων της. Συγκεκριμένα, η απαίτηση αποπληρωμής των δανείων από το σύνολο των τραπεζικών ιδρυμάτων οδηγεί στην μείωση της ποιότητας των τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων, η οποία οδηγεί στην ανικανότητα της τράπεζας να αποπληρώσει τους δανειστές της (καταθέτες) και στην πτώχευση αρκετών δανειοδοτημένων επιχειρήσεων. Επομένως, οι τράπεζες σε μία ακραία περίπτωση, θα αναλάβουν να πουλήσουν τα περιουσιακά στοιχεία των δανειοδοτημένων επιχειρήσεων που χρεοκόπησαν σε χαμηλές τιμές, γεγονός που θα μειώσει τις τιμές όλων των περιουσιακών στοιχείων της οικονομίας και θα οδηγήσει την οικονομία σε ύφεση.

Για αυτόν το λόγο, η φερεγγυότητα των τραπεζών είναι απαραίτητη. Ακόμα και στην φήμη, ότι κάποια τράπεζα είναι αφερέγγυα μπορεί να δημιουργήσει πανικό στους καταθέτες και εκείνοι με την σειρά τους να απομακρύνουν τα κεφάλαια τους. Μια μαζική απομάκρυνση κεφαλαίων μπορεί να οδηγήσει στην κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος και εν τέλει στην χρεοκοπία κάποιων τραπεζών.

5. Οι καταθέτες προστατεύονται

Η κεντρική κυβέρνηση κάθε χώρας παρέχει ασφάλεια στους καταθέτες των τραπεζών για τα κεφάλαια τους έτσι ώστε να μειωθεί μια πιθανή μαζική απομάκρυνση κεφαλαίων. Η ασφάλεια αυτή δίνει μια αίσθηση σιγουριάς στους καταθέτες, οι οποίοι αφήνουν τις τράπεζες να διαχειρίζονται τα κεφάλαια τους καθώς γνωρίζουν ότι τα διαθέσιμα τους δεν κινδυνεύουν (Gavin και Hausmann, 1998).

2.4 Ρυθμιστικό Πλαίσιο Τραπεζικού Συστήματος

Το τραπεζικό σύστημα μιας οικονομίας είναι συνήθως δομημένο σύμφωνα με το πυραμιδοειδές μοντέλο της Εικόνας 2.4. Στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκεται η κεντρική τράπεζα. Η κεντρική τράπεζα ασκεί τον έλεγχο των τραπεζών και είναι υπεύθυνη για τη χάραξη της κρατικής νομισματικής πολιτικής. Επιπλέον, έχει την αρμοδιότητα της έκδοσης χαρτονομισμάτων. Στο μέσο της πυραμίδας, βρίσκονται οι υπόλοιπες τράπεζες, οι εμπορικές τράπεζες και οι Ειδικοί Πιστωτικοί Οργανισμοί, οι οποίοι συναλλάσσονται απευθείας με το κοινό (επιχειρήσεις, αποταμιευτές κ.α.) αλλά και με την κεντρική τράπεζα. Τέλος, στη βάση της πυραμίδας τοποθετούνται οι ιδιώτες – πελάτες (Αιγυπτιάδης, 1992).

Εικόνα 2.4 – Το τραπεζικό σύστημα μιας οικονομίας



Πηγή: Αιγυπτιάδης (1992)

Το τραπεζικό σύστημα συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας μιας χώρας με την τόνωση της εγχώριας ζήτησης. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις δημιουργούνται αστοχίες στον τρόπο λειτουργίας μιας τράπεζας. Για αυτόν τον λόγο, πρέπει να υπάρχει και να επιβάλλεται ένα ρυθμιστικό πλαίσιο στις τράπεζες, το οποίο θα ρυθμίζει την λειτουργία της κοινωνίας σε

οικονομικό επίπεδο και θα στηρίζει τις αναπτυξιακές διαδικασίες. Επομένως, το κράτος οφείλει να πάρει τα εξής μέτρα:

- Να καθιερώνονται και να επιβάλλονται κανόνες για την επιλογή των στοιχείων των τραπεζικών χαρτοφυλακίων, οι οποίοι θα περιλαμβάνουν ένα ανώτατο επιτρεπτό βαθμό συγκέντρωσης συγκεκριμένων τύπων δανείων, περιορισμούς στους τύπους και τα είδη των επενδύσεων στις οποίες επιτρέπεται να τοποθετούν τα κεφάλαια τους οι τράπεζες, περιορισμούς στις διεθνείς τοποθετήσεις τους.
- Να καθιερώνονται ελάχιστα πρότυπα για την κεφαλαιοποίηση και τη ρευστότητα των τραπεζών και να προβλέπονται τρόποι επιβολής τους και συμμόρφωσης τους σε αυτά.
- Οι ρυθμιστικές αρχές να παίζουν το ρόλο των δανειστών σε περίπτωση μιας τραπεζικής χρεοκοπίας, δηλαδή να αποκτούν τον έλεγχο των στοιχείων της τράπεζας.

Ωστόσο, τα ρυθμιστικά πλαίσια των τραπεζών με τον τρόπο που καθιερώνονται και επιβάλλονται δεν μπορούν να είναι πλήρως αποτελεσματικά, καθότι η ισχύς τους υπόκεινται στους εξής περιορισμούς:

- Η διαδικασία επίβλεψης της συμμόρφωσης κοστίζει πολύ.
- Η επίβλεψη της συμμόρφωσης των τραπεζών στις ρυθμίσεις να γίνεται με διαφάνεια.
- Η επίβλεψη της συμμόρφωσης των τραπεζών στις ρυθμίσεις εξαρτάται από το σύνολο της πληροφόρησης που κατέχουν οι ρυθμιστικές αρχές, οι οποίες είναι περιορισμένες.

Τα ρευστά διαθέσιμα των τραπεζών αποτελούν το βασικό μηχανισμό πληρωμής μίας οικονομίας μέσω τραπεζικών επιταγών. Εάν μία τράπεζα παρουσιαστεί ανίκανη να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της, τότε θα επηρεάσει το σύνολο του τραπεζικού συστήματος.

Κεφάλαιο 3 - Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα και Οικονομική Κρίση

3.1 Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Μια χώρα θα πρέπει να έχει υγιές τραπεζικό σύστημα για να έχει αναπτυγμένη οικονομία. Η μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση της Αμερικής ξεκίνησε από το τραπεζικό της σύστημα και μετατράπηκε σε παγκόσμια οικονομική κρίση. Αντίθετα, στην περίπτωση της Ελλάδας, ενώ οι ελληνικές τράπεζες εμφάνιζαν σημαντική επαγγελματική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, η κρίση χρέους που ξέσπασε μεταδόθηκε και στο τραπεζικό σύστημα της χώρας. Ο λόγος που συνέβη αυτό, ήταν γιατί ενώ δεν ήταν εκτεθειμένες σε παράγωγα προϊόντα υψηλού ρίσκου, επηρεάστηκαν από την κρίση λόγω της αύξησης του κόστους χρηματοδότησης τους, καθώς οι καταθέσεις αποτελούν τη βασική πηγή δανεισμού τους. Έτσι, το κόστος δανεισμού των τραπεζών αυξήθηκε και αναπόφευκτα είχε επιπτώσεις στο επιτόκιο δανεισμού των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010).

Στην Ελλάδα, η διάκριση των πιστωτικών ιδρυμάτων γίνεται με βασικό κριτήριο την επιλογή δραστηριοποίησης τους και εξειδίκευσης τους σε συγκεκριμένο τομέα τραπεζικών εργασιών. Οι κατηγορίες είναι:

- Κεντρική Τράπεζα Ελλάδος

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι η Κεντρική Τράπεζα της χώρας. Ιδρύθηκε το 1927 βάσει ενός Παραρτήματος του Πρωτοκόλλου της Γενεύης και άρχισε να λειτουργεί τον Μάιο του 1928. Έχει συσταθεί με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας. Ως έδρα της ορίζεται από το Καταστατικό της, η Αθήνα, ενώ διατηρεί 17 Υποκαταστήματα, 32 Πρακτορεία και 5 Θυρίδες σε όλη την Ελλάδα.

Από τον Ιανουάριο 2001, η Τράπεζα της Ελλάδος αποτελεί αναπόσπαστο μέλος του Ευρωσυστήματος, που απαρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που ανήκουν στη ζώνη του ευρώ. Έκτοτε, η Τράπεζα της Ελλάδος συμβάλλει με τη δράση της στην

επίτευξη των στόχων και την εκτέλεση των καθηκόντων του Ευρωσυστήματος, το οποίο χαράσσει και εφαρμόζει την νομισματική πολιτική στη ζώνη του ευρώ.

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι αρμόδια για την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος στην Ελλάδα και τη διαφύλαξη της σταθερότητας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ως πρωταρχικός σκοπός ορίζεται από το Καταστατικό της η διασφάλιση της σταθερότητας του γενικού επιπέδου των τιμών. Η Τράπεζα, στο βαθμό που δεν επηρεάζεται η επίτευξη του πρωταρχικού της σκοπού, στηρίζει τη γενική οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της, έχει κατοχυρωθεί η θεσμική, προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία της, αλλά και η άσκηση δημοκρατικού ελέγχου εκ μέρους της Βουλής (Επίσημη Ιστοσελίδα της Τράπεζας Ελλάδος).

- Εμπορικές Τράπεζες

Οι εμπορικές τράπεζες είναι πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν με την μορφή της ανώνυμης εταιρείας, και ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους διακρίνονται σε δημόσιες και ιδιωτικές. Αποτελούν τα σημαντικότερα χρηματοδοτικά ιδρύματα καθώς κυριαρχούν στο χρηματοδοτικό σύστημα κάθε χώρας και διαδραματίζουν πολύ μεγάλο ρόλο στην οικονομία. Βρίσκονται στο κέντρο του νομισματικού συστήματος αφού έχουν την ικανότητα να μεταβάλουν την προσφορά του χρήματος μιας χώρας και έτσι να επιδρούν στην αγοραστική δύναμη του κοινού (Αγγελόπουλος, 2013).

- Τράπεζες Επενδύσεων

Οι τράπεζες επενδύσεων δραστηριοποιούνται στη χρηματοδότηση μεγάλων επιχειρήσεων καθώς και με άλλες μορφές μακροπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων. Παράλληλα, δραστηριοποιούνται στη συμμετοχή, με την ιδιότητα του συμβούλου, στις ιδιωτικοποιήσεις, στις εξαγορές και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων και στην παροχή συμβουλών διαχείρισης ενεργητικού-παθητικού (Αγγελόπουλος, 2013).

- Αγροτικές Τράπεζες

Οι αγροτικές τράπεζες έχουν ως στόχο τη χρηματοδότηση και την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα. Η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, η οποία ιδρύθηκε το 1929 είχε ως στόχο τη χορήγηση δανείων σε γεωργούς, κτηνοτρόφους, αλιείς, γεωργικούς συνεταιρισμούς και σε νομικά και

φυσικά πρόσωπα γεωργικών επιχειρήσεων. Επίσης, διευκόλυνε στους παραπάνω, την προμήθεια και διάθεση εργαλείων, μηχανημάτων, λιπασμάτων, γεωργικών φαρμάκων. Ενίσχυε και διέδιδε καλύτερες μεθόδους καλλιέργειας, κτηνοτροφίας και αλιείας, με παράλληλη τόνωση της αποταμίευσης καθώς και την οργάνωση διοίκησης υπηρεσιών ή οργανισμών αγροτικής ασφάλειας ή ανασφάλειας προϊόντων, καλλιεργειών, ζώων, μέσων, οικημάτων και εγκαταστάσεων. Πλέον, έχει παύσει την λειτουργία της και τον Ιούλιο του 2012, το υγιές τμήμα της απορροφήθηκε από μια εμπορική τράπεζα (Τράπεζα Πειραιώς) (Αγγελόπουλος, 2013).

- Κτηματικές Τράπεζες

Η κύρια δραστηριότητα των κτηματικών τραπεζών είναι η χορήγηση στεγαστικών δανείων. Στην Ελλάδα, οι κτηματικές τράπεζες σε συνεργασία με το δημόσιο τομέα, κάλυψαν τις ανάγκες για δάνεια. Οι κτηματικές τράπεζες δραστηριοποιούνται στη χρηματοδότηση παγίων εγκαταστάσεων και τα κεφάλαια τους πρέπει να έχουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα (Αγγελόπουλος, 2013).

- Ναυτιλιακές Τράπεζες

Οι ναυτιλιακές τράπεζες εξειδικεύονται στη χρηματοδότηση της ναυτιλίας και της ακτοπλοΐας. Η νομική μορφή των ναυτιλιακών εταιρειών ποικίλλει σε πολλά σημεία από τις υπόλοιπες εταιρείες και για αυτόν τον λόγο απαιτείται εξειδίκευση στην περίπτωση ανάγκης για χρηματοδότηση τους, όπως για παράδειγμα η χρηματοδότηση για κατασκευή ή αγορά ενός πλοίου. Επιπλέον, κάποιες φορές κατά τη διαδικασία χρηματοδότησης, περιβάλλεται το δίκαιο παραπάνω από μιας χώρας (Αγγελόπουλος, 2013).

- Ειδικά Πιστωτικά Ιδρύματα

Σήμερα, στην Ελλάδα λειτουργούν δύο ειδικά πιστωτικά ιδρύματα, το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και το Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων αποτελεί έναν αυτόνομο χρηματοπιστωτικό οργανισμό υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομικών, για τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ο κύριος σκοπός του είναι η στήριξη της

περιφερειακής ανάπτυξης με τη χορήγηση δανείων και την τεχνική υποστήριξη της τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεων της. Τα τελευταία χρόνια, κατά την οικονομική κρίση, ζητήθηκε η εξυγίανση του.

Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, ιδρύθηκε το 1900, με σκοπό την προσέγγιση των αποταμιεύσεων, τη στήριξη των δημοσίων υπαλλήλων για την απόκτηση κατοικίας και τη χρηματοδότηση δημοσίων οργανισμών. Τα τελευταία χρόνια, κατά την οικονομική κρίση, ζητήθηκε η εξυγίανση του. Μετονομάστηκε σε Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και από το 2013 ανήκει σε μια εμπορική τράπεζα (Eurobank) και αποτελεί το υγιές τμήμα του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου (Αγγελόπουλος, 2013).

- Συνεταιριστικές Τράπεζες

Οι συνεταιριστικές τράπεζες άρχισαν να αναπτύσσονται στην Ελλάδα κατά την δεκαετία του 1990, με την μορφή του Πιστωτικού Συνεταιρισμού Περιορισμένης Ευθύνης. Ο σκοπός μιας συνεταιριστικής τράπεζας είναι η εξυπηρέτηση και η προώθηση των συμφερόντων των μελών της. Δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, δηλαδή αντλούν κεφάλαια από τις αποταμιεύσεις της περιοχής μέσω της επιχειρηματικής δραστηριότητας της. Έτσι, συναλλάσσεται μόνο με τα μέλη της, με άλλα πιστωτικά ιδρύματα και το ελληνικό δημόσιο. Διαφορετικά, μόνο αν πάρει έγκριση από την Τράπεζα Ελλάδος, μπορεί να συναλλαχθεί με μη μέλη ή να διενεργήσει μεσολαβητικές εργασίες μαζί τους. Επιπλέον, υπόκειται σε ποσοτικούς περιορισμούς κατά τη διαδικασία χρηματοδότησης ή πίστωσης προς τα μέλη της (Αγγελόπουλος, 2013).

- Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος

Τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος είναι νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν λάβει άδεια να εκδίδουν ηλεκτρονικό χρήμα. Ως ηλεκτρονικό χρήμα ορίζεται οποιαδήποτε νομισματική αξία αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα, συμπεριλαμβανομένου μαγνητικού, που εμφανίζεται ως απαίτηση έναντι του εκδότη του ηλεκτρονικού χρήματος, η οποία έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού για το σκοπό της πραγματοποίησης πράξεων πληρωμών και γίνεται δεκτή από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν του εκδότη. Η άδεια λειτουργίας των Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος χορηγείται από την Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία είναι υπεύθυνη για την εποπτεία τους (Αγγελόπουλος, 2013).

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, λόγω της κρίσης, κάθε κυβέρνηση έχει κάνει εμφανείς προσπάθειες θωράκισης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, στηρίζοντας το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Από τα πιο εμφανικά παραδείγματα τέτοιας προσπάθειας είναι οι ανακεφαλαιοποιήσεις, οι οποίες έγιναν τα τελευταία χρόνια. Το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο είχε λάβει δάνεια από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Facility - EFSF), κατέβαλλε 28,6 δις και αγόρασε περίπου το 90% των νεοεκδοθέντων μετοχών των τεσσάρων συστημικών τραπεζών (Εθνική Τράπεζα, Eurobank, Alpha και Πειραιώς) συμπληρώνοντας έτσι τα κεφάλαια που τους ήταν απαραίτητα για τη λειτουργία τους. Συστημικές χαρακτηρίστηκαν, από την Τράπεζα της Ελλάδος, εκείνες οι τράπεζες που κρίθηκαν κατάλληλες για δημόσια στήριξη, καθότι μία χρεοκοπία αυτών θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014).

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, αλλά κυρίως λόγω της ελληνικής κρίσης σημειώθηκε μια εις βάθος αναδιάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, με τη συνεπακόλουθη δραστική μείωση του αριθμού των τραπεζών που ασκούν δραστηριότητα στην Ελλάδα.

3.2 Επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν περιορισμένες σε σχέση με εκείνες άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Αυτό οφείλεται στους εξής λόγους:

- Οι ελληνικές τράπεζες, σε σχέση με τις τράπεζες του εξωτερικού που αντιμετώπισαν προβλήματα φερεγγυότητας, δεν είχαν στο χαρτοφυλάκιο τους τοξικά ομόλογα, των οποίων οι τιμές μειώθηκαν πολύ. Συνεπώς, δεν ήταν υποχρεωτικό να καταγραφούν οι ζημιές από τα συγκεκριμένα ομόλογα. Επίσης, τα τελευταία χρόνια, οι ελληνικές τράπεζες βάσισαν την ανάπτυξη τους στην επέκταση της δραστηριότητας τους στη στεγαστική και στην καταναλωτική πίστη καθώς και στη διεθνή τους δραστηριότητα.

- Οι ελληνικές τράπεζες παρόλο που διέθεταν υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια (διατήρησαν την ασφάλεια των καταθέσεων του κοινού), επλήγησαν από την αύξηση των επιτοκίων που σημειώθηκε στη διατραπεζική αγορά (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010).

3.3 Μέτρα που ελήφθησαν από το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

Τα μέτρα που ελήφθησαν από την ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα, ήταν τα εξής:

- Ενίσχυση της ρευστότητας

Τα μέτρα που ελήφθησαν μέσω του Νόμου 3.723/2008 αφορούσαν το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας, ύψους 28 δις ευρώ. Οι όροι του προγράμματος εγκρίθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και είχε συγκεκριμένη χρονική διάρκεια και προσδιορισμένη, από το νόμο, ημερομηνία λήξης. Το πρόγραμμα αφορούσε την ενίσχυση της οικονομίας μέσω των τραπεζών και δεν αφορούσε την παροχή μετρητών από το κράτος προς τις τράπεζες, αλλά το συνδυασμό ομολόγων και εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου. Επιπλέον, οι εγγυήσεις και οι διευκολύνσεις που προβλέπονταν από το πρόγραμμα είχαν κόστος για τις τράπεζες, το οποίο διαμορφώθηκε με όρους αγοράς. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, στο τέλος του 2009, το ποσοστό αξιοποίησης των μέτρων ενίσχυσης από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα που κυμάνθηκε τελικά ήταν στο 33,6% για το σύνολο των μέτρων και ήταν μικρότερο σε σχέση με το ποσοστό αξιοποίησης των αντίστοιχων μέτρων ενίσχυσης τόσο στη ζώνη του ευρώ (43%) όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 (40%) (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010).

- Εγγύηση των καταθέσεων

Τα μέτρα που ελήφθησαν αφορούσαν κυρίως την ενίσχυση του ελληνικού συστήματος εγγύησης καταθέσεων και αποτελούσαν σε μεγάλο βαθμό την ενσωμάτωση κοινοτικών διατάξεων. Ειδικότερα, οι τροποποιήσεις που επήλθαν στο νομοθετικό πλαίσιο ήταν η αύξηση του ορίου της αποζημίωσης των καταθέσεων από είκοσι χιλιάδες σε εκατό χιλιάδες ευρώ και η ετήσια διαβάθμιση των πιστωτικών ιδρυμάτων με ποιοτικά κριτήρια (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010).

3.4 Τρόποι Αντιμετώπισης της Κρίσης του Παγκόσμιου Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Η ελληνική οικονομία, καθιστά αναγκαία τη χάραξη μιας δυναμικής και αποτελεσματικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης που βιώνει τα τελευταία χρόνια. Γενικά, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είχε μικρή έκθεση στα προϊόντα μειωμένης εξασφάλισης, ενώ λίγοι επενδυτές τοποθέτησαν τα κεφαλαία τους σε τοξικά προϊόντα. Τα τελευταία χρόνια, οι ελληνικές τράπεζες είχαν στρέψει το επιχειρηματικό τους ενδιαφέρον σε αναπτυσσόμενες χώρες. Έτσι, προτίμησαν τη δημιουργία νέων υποκαταστημάτων στις Βαλκανικές χώρες έναντι των επενδύσεων σε επενδυτικά προϊόντα υψηλού ρίσκου.

Επιπρόσθετα, τα ασφαλιστικά ταμεία, τα προηγούμενα χρόνια αντιμετώπισαν την μείωση των διαθεσίμων τους εξαιτίας αστοχιών στη διαχείριση και συνεπώς δεν είχαν τη δυνατότητα να επενδύσουν μεγάλα κεφάλαια. Ωστόσο, αυτό που συνέδραμε σημαντικά στην οικονομική κρίση ήταν η έλλειψη εμπιστοσύνης του καταναλωτικού κοινού προς τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς παγκοσμίως, που εκδηλώθηκε με την πτώση των χρηματιστηριακών τιμών τους, τις συνεχείς αναλήψεις κεφαλαίων και την εκτόξευση των διατραπεζικών επιτοκίων επηρεάζουν την εικόνα και των αντίστοιχων ελληνικών χρηματοοικονομικών οργανισμών. Για αυτόν τον λόγο, είναι σημαντικό να ληφθούν μέτρα τα οποία θα περιλαμβάνουν χρηματικά πακέτα για τη διάσωση, την εγγύηση και την ασφάλεια του τραπεζικού συστήματος, προγράμματα εξαγοράς των υποτιμημένων στοιχείων από τους ισολογισμούς των τραπεζών, καθώς και την αγορά εταιρικών ομολόγων από τις κυβερνήσεις των κρατών, σε μια προσπάθεια να επανέλθει η εμπιστοσύνη και η ομαλή ροή κεφαλαίων στην αγορά χρήματος και κεφαλαίου. Έτσι, οι νέοι που θα θεσπίζονται θα έχουν ως στόχο την ενδυνάμωση και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και την αποτελεσματικότερη λειτουργία του.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν οικονομολόγοι που υποστηρίζουν ότι ο πιο έντονος έλεγχος, θα οδηγήσει στην αύξηση του λειτουργικού κόστους για τις τράπεζες και στον περιορισμό της ικανότητας τους να χορηγήσουν δάνεια σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Επομένως, οι κεντρικές τράπεζες των χωρών, θα πρέπει να παρέχουν επαρκή ρευστότητα στην αγορά και σημαντικές διευκολύνσεις προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς και στην αγορά κρατικών και εταιρικών ομολόγων. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις χωρών, στις οποίες οι

κυβερνήσεις τους, υπό την πίεση των κοινωνικών ομάδων τους, επιστρατεύουν τον κρατικό παρεμβατισμό προκειμένου να προστατεύσουν τα εγχώρια προϊόντα τους και να διαφυλάξουν τις θέσεις εργασίας, αδιαφορώντας για τις επιπτώσεις της πολιτικής αυτής στην παγκόσμια οικονομία.

Οι κυριότερες συνέπειες της οικονομικής κρίσης για το τραπεζικό σύστημα είναι η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών, αλλά και η μείωση της ζήτησης για χρηματοπιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες. Έτσι, για την ενδυνάμωση του τραπεζικού συστήματος, θα πρέπει τα κοινοτικά όργανα να προχωρήσουν σε διεθνείς πρωτοβουλίες ώστε να ενισχυθεί το ρυθμιστικό πλαίσιο. Οι πρωτοβουλίες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- Την ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων επενδύσεων.
- Την αναθεώρηση του καθεστώτος αποδοχών των διοικητικών στελεχών των εισηγμένων εταιρειών, ειδικότερα των επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Την αναθεώρηση του κανονιστικού πλαισίου για την κατάχρηση της αγοράς, με κύριο στόχο την επέκταση του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων του και σε μη ρυθμιζόμενες αγορές και τη ρύθμιση, σε μόνιμη βάση, της πρακτικής των ανοιχτών πωλήσεων (short selling).
- Την υπαγωγή των Οργανισμών Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας σε συγκεκριμένο ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο.
- Την ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει τη διαφάνεια των συναλλαγών στις κεφαλαιαγορές και τη διαχείριση του κινδύνου που απορρέει από τα τιτλοποιημένα προϊόντα. Την αναμόρφωση του πλαισίου άσκησης εποπτείας του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010).

Κεφάλαιο 4 - Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Σύστημα και Ελληνική Οικονομική Κρίση

4.1 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και Ευρωσύστημα

Η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) αποτελούν την νομική βάση για την ενιαία νομισματική πολιτική. Με το Καταστατικό ιδρύθηκαν η ΕΚΤ και το ΕΣΚΤ την 1η Ιουνίου 1998. Η ΕΚΤ ιδρύθηκε ως πυρήνας του Ευρωσυστήματος και του ΕΣΚΤ. Η ΕΚΤ και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες (ΕθνΚΤ) εκτελούν από κοινού τα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί. Η ΕΚΤ διαθέτει νομική προσωπικότητα σύμφωνα με το δημόσιο διεθνές δίκαιο, ενώ το ΕΣΚΤ όχι.

Με άλλα λόγια, το ΕΣΚΤ συμπεριλαμβάνει τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών της ΕΕ που δεν έχουν υιοθετήσει ακόμη το ευρώ είτε επειδή υπόκεινται σε ειδικό καθεστώς είτε επειδή είναι χώρες με παρέκκλιση. Πρακτικά, οι χώρες με παρέκκλιση σημαίνει ότι έχουν ακόμη το δικό τους εθνικό νόμισμα, για το οποίο εξακολουθούν να ασκούν τη δική τους νομισματική πολιτική και οι κεντρικές τους τράπεζες διατηρούν προς το παρόν την κυριαρχική τους αρμοδιότητα σε νομισματικά θέματα. Βέβαια, αυτό σημαίνει ότι δεν συμμετέχουν στην εκτέλεση των κύριων δραστηριοτήτων της Νομισματικής Ένωσης, όπως στην άσκηση νομισματικής πολιτικής για τη ζώνη του ευρώ. Επομένως, το ΕΣΚΤ αποτελείται από 28 μέλη τα οποία είναι, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η Τράπεζα του Βελγίου, η Τράπεζα της Γερμανίας, η Τράπεζα Ελλάδας, η Τράπεζα της Ισπανίας, η Τράπεζα της Γαλλίας, η Τράπεζα της Ιρλανδίας, η Τράπεζα της Ιταλίας, η Τράπεζα του Λουξεμβούργου, η Τράπεζα της Ολλανδίας, η Τράπεζα της Αυστρίας, η Τράπεζα της Πορτογαλίας, η Τράπεζα της Φιλανδίας, η Τράπεζα της Δανίας, η Τράπεζα της Σουηδίας, η Τράπεζα της Αγγλίας, η Τράπεζα της Τσεχίας, η Τράπεζα της Εσθονίας, η Τράπεζα της Κύπρου, η Τράπεζα της Λετονίας, η Τράπεζα της Λιθουανίας, η Τράπεζα της Ουγγαρίας, η Τράπεζα της Μάλτας, η Τράπεζα της Πολωνίας, η Τράπεζα της Σλοβακίας, η Τράπεζα της Βουλγαρίας, η Τράπεζα της Ρουμανίας και τέλος η Τράπεζα της Σλοβενίας.

Ωστόσο, οι ΕθνΚΤ των χωρών που δεν συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ είναι προσηλωμένες στις αρχές των νομισματικών πολιτικών που στοχεύουν στη σταθερότητα των τιμών. Επιπλέον, η συμμετοχή στο ΕΣΚΤ συνεπάγεται, σε διαφορετικό βαθμό, ενεργή συνεργασία με το Ευρωσύστημα σε διάφορους τομείς δραστηριοτήτων, όπως συμμετοχή στο σύστημα πληρωμών TARGET και συνδρομή στη συλλογή στατιστικών στοιχείων. Επιπλέον, ο ευρωπαϊκός Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών II (ΜΣΙ ΙΙ) παρέχει ένα πλαίσιο συνεργασίας με το Ευρωσύστημα σε θέματα νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής. Το θεσμικό όργανο για αυτήν τη συνεργασία είναι το Γενικό Συμβούλιο της ΕΚΤ.

Το ΕΣΚΤ εκτελεί καθήκοντα επίβλεψης στη βάση σχετικού πλαισίου, προτύπων και συστάσεων που αναπτύσσει το ίδιο ή σε συνεργασία με άλλες Κεντρικές Τράπεζες και Αρχές. Το ΕΣΚΤ καθορίζει σαφή και απλά πρότυπα και συστάσεις ως προς:

- τη διασφάλιση εναρμονισμένης και συστηματικής επίβλεψης των συστημάτων πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων διακανονισμού τίτλων).
- τη δυνατότητα σύγκρισης των εκθέσεων αξιολόγησης μεταξύ συστημάτων (www.bankofgreece.gr).

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) είναι η κεντρική τράπεζα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Από την 1η Ιανουαρίου 1999 η ΕΚΤ είναι υπεύθυνη για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ, την μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η ζώνη του ευρώ έγινε πραγματικότητα όταν η ευθύνη για την άσκηση νομισματικής πολιτικής εκχωρήθηκε από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών της ΕΕ στην ΕΚΤ τον Ιανουάριο του 1999. Η Ελλάδα έγινε μέλος το 2001, η Σλοβενία το 2007, η Κύπρος και η Μάλτα το 2008, η Σλοβακία το 2009, η Εσθονία το 2011, η Λεττονία το 2014 και η Λιθουανία το 2015. Η δημιουργία της ζώνης του ευρώ και η ίδρυση ενός υπερεθνικού οργάνου, της ΕΚΤ, αποτέλεσε το βασικό στάδιο στη μακρόχρονη και πολύπλοκη πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Βασικό καθήκον της είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών στη ζώνη του ευρώ και ως εκ τούτου, η διαφύλαξη της αγοραστικής δύναμης του ενιαίου νομίσματος. Η ΕΚΤ είναι ένα από τα επίσημα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτελεί τον

πυρήνα του Ευρωσυστήματος, καθώς και του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού για την τραπεζική εποπτεία.

Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι το βασικό όργανο λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ. Απαρτίζεται από τα έξι μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των χωρών της ζώνης του ευρώ. Οι αρμοδιότητες του είναι να:

- Καθορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές και να λαμβάνει τις αναγκαίες αποφάσεις για την εκπλήρωση των καθηκόντων που έχουν ανατεθεί στην ΕΚΤ και στο Ευρωσύστημα.
- Χαράσσει νομισματική πολιτική για τη ζώνη του ευρώ. Το καθήκον αυτό περιλαμβάνει τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τους στόχους της νομισματικής πολιτικής, τα βασικά επιτόκια, την προσφορά διαθεσίμων στο Ευρωσύστημα, καθώς και τη θέσπιση κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή των εν λόγω αποφάσεων.
- Εκδίδει, σε σχέση με τις νέες αρμοδιότητες της ΕΚΤ στον τομέα της τραπεζικής εποπτείας, αποφάσεις όσον αφορά το γενικό πλαίσιο εντός του οποίου λαμβάνονται οι εποπτικές αποφάσεις και εγκρίνει πλήρη σχέδια αποφάσεων που προτείνει το Εποπτικό Συμβούλιο βάσει της διαδικασίας μη διατύπωσης αντίρρησης.

Το Διοικητικό Συμβούλιο συνεδριάζει συνήθως δύο φορές τον μήνα στην έδρα της ΕΚΤ στη Φρανκφούρτη της Γερμανίας. Επιπλέον, αξιολογεί τις οικονομικές και νομισματικές εξελίξεις και λαμβάνει τις αποφάσεις του για τη νομισματική πολιτική κάθε έξι εβδομάδες. Στις υπόλοιπες συνεδριάσεις του συζητά κυρίως θέματα που αφορούν άλλα καθήκοντα και αρμοδιότητες της ΕΚΤ και του Ευρωσυστήματος. Το Διοικητικό Συμβούλιο πραγματοποιεί ξεχωριστές συνεδριάσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα καθήκοντα νομισματικής πολιτικής και τα άλλα καθήκοντα της ΕΚΤ διαχωρίζονται από τα καθήκοντα εποπτείας. Κάθε έξι εβδομάδες, πραγματοποιείται μια συνέντευξη τύπου κατά την οποία αναλύεται η απόφαση για την νομισματική πολιτική. Ο Πρόεδρος, επικουρούμενος από τον Αντιπρόεδρο, διευθύνει τη συνέντευξη Τύπου. Επιπλέον, η ΕΚΤ δημοσιεύει τακτικές αναφορές σχετικά με τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου για την νομισματική πολιτική, οι οποίες είναι διαθέσιμες πριν από την ημερομηνία διεξαγωγής της επόμενης συνεδρίασης.

Η ΕΚΤ έχει ως αποστολή να υπηρετεί τους πολίτες της Ευρώπης διαφυλάσσοντας την αξία του ευρώ και διατηρώντας τη σταθερότητα των τιμών. Επίσης, καθορίζει και εφαρμόζει την νομισματική πολιτική για τη ζώνη του ευρώ και είναι υπεύθυνη για τη διενέργεια των

πράξεων συναλλάγματος, για την κατοχή και τη διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών της ζώνης του ευρώ (διαχείριση χαρτοφυλακίων), την προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών και την τραπεζική εποπτεία. Επιπλέον καθήκοντα της ΕΚΤ είναι:

- Τα τραπεζογραμμάτια, για τα οποία διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα να εγκρίνει την έκδοση τραπεζογραμμάτων εντός της ζώνης του ευρώ.
- Τα στατιστικά στοιχεία, για τα οποία συλλέγει τις στατιστικές πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση των καθηκόντων του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, είτε από τις εθνικές αρχές είτε απευθείας από τους οικονομικούς φορείς.
- Τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και εποπτεία, καθώς το Ευρωσύστημα συμβάλλει στην ομαλή άσκηση πολιτικών που προωθούν οι αρμόδιες αρχές αναφορικά με την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Τη συνεργασία σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, για την οποία διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με αντίστοιχα όργανα, οργανισμούς και φορείς εντός της ΕΕ, αλλά και διεθνώς, σχετικά με τα καθήκοντα που έχουν ανατεθεί στο Ευρωσύστημα.

Τέλος, η ΕΚΤ εργάζεται για τους πολίτες της Ευρώπης και λογοδοτεί σε αυτούς μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζουν τους διαφορετικούς διαύλους λογοδοσίας, στους οποίους περιλαμβάνεται και η δημοσίευση της Ετήσιας Έκθεσης (www.ecb.europa.eu).

Ο όρος του “Ευρωσυστήματος” αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες όλων των χωρών – μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Συνεπώς το ΕΣΚΤ αποτελείται από 28 μέλη ενώ το Ευρωσύστημα από 19. Το Ευρωσύστημα εξαρτάται από την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος μέσω του οποίου πραγματοποιούνται οι πράξεις νομισματικής πολιτικής. Στις 19 χώρες που συμμετέχουν στο Ευρωσύστημα, τα πιστωτικά ιδρύματα λειτουργούν ως διάυλοι για τις συναλλαγές νομισματικής πολιτικής που αποσκοπούν είτε στην αύξηση είτε στη μείωση της προσφοράς ρευστότητας στην Ευρωζώνη. Η αποτελεσματικότητα και η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος αποτελούν παράγοντες ιδιαίτερης σημασίας για το Ευρωσύστημα και για αυτό η ΕΚΤ μέσα από τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες παρακολουθεί και εποπτεύει τις εξελίξεις

στον τραπεζικό τομέα. Μέσα από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, συστήθηκε το ενιαίο νόμισμα το οποίο διαχειρίζεται το ΕΣΚΤ και όχι μια ενιαία κεντρική τράπεζα. Οι λόγοι για τους οποίους η νομισματική πολιτική πραγματοποιείται με ένα ενιαίο νόμισμα και όχι από μια μοναδική Κεντρική Τράπεζα είναι οι εξής:

1. Η σύσταση μιας ενιαίας Κεντρικής Τράπεζας για όλη τη “Ζώνη του Ευρώ”, η οποία θα βρισκόταν σε ένα από τα κράτη- μέλη δεν θα ήταν αποδεκτό ούτε για οικονομικούς ούτε και για πολιτικούς λόγους από τα υπόλοιπα κράτη – μέλη.
2. Το Ευρωσύστημα όπως έχουμε διαπιστώσει στηρίχθηκε πάνω στην ιστορία, στην αξιοπιστία και κυρίως στην εμπειρία των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών καθώς διατηρήθηκε η δομή τους, οι καθημερινές τους λειτουργίες και οι ιδιαίτερες ικανότητές τους. Οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες παρότι συμμετέχουν στο Ευρωσύστημα δεν σταμάτησαν να έχουν καθήκοντα τα οποία δεν έχουν σχέση με αυτό, οπότε με μία και μοναδική τράπεζα αυτά τα προνόμια θα έπαυαν να υπάρχουν.
3. Επιπλέον, αν λάβει κάποιος υπόψη του το μεγάλο πλήθος των κρατών – μελών του Ευρωσυστήματος, τη διαφορετικότητα της κουλτούρας όλων αυτών των κρατών – μελών και το μέγεθος της γεωγραφικής περιοχής είναι φυσικό να χρειάζεται μια τοπική Κεντρική Τράπεζα για κάθε κράτος- μέλος καθώς οι πολίτες της θα έχουν καλύτερη και αμεσότερη εξυπηρέτηση.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι το Ευρωσύστημα στηρίζεται σε Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες, οι οποίες έχουν μεγάλη εμπειρία στην κουλτούρα και στον τρόπο συμπεριφοράς των κρατών – μελών από τα οποία προέρχονται. Με αυτόν τον τρόπο οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες παραμένουν αυτόνομες οικονομικές μονάδες, οι οποίες χρησιμοποιούν τις καλύτερες πρακτικές και μεθόδους για να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους μέσα στο Ευρωσύστημα. Το Ευρωσύστημα έχει την υποχρέωση να ενημερώνει το κοινό σε ένα πολυπολιτισμικό και πολύγλωσσο περιβάλλον (Επίσημη Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας).

4.2 Ευρωπαϊκές Τραπεζικές Χορηγήσεις

Οι τραπεζικές χορηγήσεις αποτελούν από τις πιο βασικές δραστηριότητες της τραπεζικής λειτουργίας καθώς από αυτές προέρχεται ένα πολύ μεγάλο μέρος των εσόδων. Έτσι, επιτυγχάνεται η μεταφορά οικονομικών πόρων από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές μονάδες της οικονομίας (τραπεζική εκμετάλλευση). Παράλληλα, περιέχουν στοιχεία πιστωτικού κινδύνου, ο οποίος είναι ο πιο σημαντικός τραπεζικός κίνδυνος και αποτελούν αντικείμενο αυστηρών κανόνων τραπεζικής εποπτείας από τις ρυθμιστικές αρχές.

Ένας θεσμικός οργανισμός που παίζει σημαντικό ρόλο στο τραπεζικό σύστημα της Ευρώπης είναι η ΕΚΤ. Ένα μέσο συμβολής και επιρροής είναι ο διάυλος ανακατανομής των χαρτοφυλακίων που έχει επιβάλει η ΕΚΤ για τις εμπορικές τράπεζες της ευρωζώνης. Το μέτρο αυτό, έχει επηρεάσει τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία και συνέβαλε ώστε οι τράπεζες να βελτιωθούν και να περιορίσουν τις πιστωτικές συνθήκες των νοικοκυριών. Ακόμα, η ΕΚΤ, δημιούργησε ένα πρόγραμμα ανακεφαλοποίησης των τραπεζών και συγκεκριμένα τις στοχευμένες πράξεις μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (Targeted Longer-Term Refinancing Operations - TLTRO), το οποίο προσφέρει μακροπρόθεσμα χρηματοδότηση και πιο συμφέρουσες προϋποθέσεις για τις τράπεζες.

Οι τράπεζες με μεγαλύτερη συμμετοχή στο πρόγραμμα TLTRO, έχουν αυστηρότερη επιτήρηση και έλεγχο, ενώ λαμβάνονται μέτρα με την μορφή μείωσης των επιτοκίων χορηγήσεων. Για αυτόν το λόγο, οι τράπεζες που βρίσκονται σε χώρες με υψηλότερη συμμετοχή, αντιδρούν και μειώνουν τα επιτόκια χορηγήσεων σε μη χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Με αυτόν τον τρόπο, οι τράπεζες στις χώρες που η οικονομία είναι πιο ευάλωτη, επιδιώκουν να υπάρξει μια σταδιακή εξομάλυνση της οικονομίας.

Ακόμα, η ΕΚΤ, με τα διάφορα μέτρα που λαμβάνει, προσπαθεί να βοηθήσει το τραπεζικό σύστημα, εντός των χωρών που αντιμετωπίζουν κρίση και να το σταθεροποιήσει. Για το χρηματοπιστωτικό σύστημα αυτών των χωρών, παίζει σημαντικό ρόλο η χρηματοδότηση που τους παρέχει ο οργανισμός. Βασικός στόχος της χρηματοδότησης του είναι η συγκράτηση των αποδόσεων και των αρνητικών επιτοκίων, ώστε να δημιουργήσουν κίνητρα για την ανακατανομή των χαρτοφυλακίων αλλά και να αυξήσουν τον όγκο των πιστώσεων για τις τράπεζες με μεγαλύτερη ρευστότητα. Ο ρόλος της ΕΚΤ είναι σημαντικός καθώς βοηθάει στην ανάπτυξη της πραγματικής οικονομίας βελτιώνοντας τους όρους δανεισμού (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2015).

Η Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων ξεκίνησε το 2003 και διεξάγεται ανά τρίμηνο (Ιανουάριο, Απρίλιο, Ιούλιο και Οκτώβριο) από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ, σε συνεργασία με την ΕΚΤ. Στην έρευνα συμμετέχει ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα πιστωτικών ιδρυμάτων από όλες τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Όσον αφορά την Ελλάδα, στο δείγμα περιλαμβάνονται και τα τέσσερα συστημικά πιστωτικά ιδρύματα. Η έρευνα αφορά ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά της τραπεζικής χρηματοδότησης, τα οποία σε συνδυασμό με τα ποσοτικά δεδομένα για τα πιστωτικά μεγέθη, παρέχουν αναλυτικότερη πληροφόρηση για τις συνθήκες που επικρατούν στη ζώνη του ευρώ αναφορικά με τη δανειοδότηση επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Ο στόχος της έρευνας είναι η παροχή πληροφόρησης για τους παράγοντες που επηρεάζουν αφενός τους όρους χορήγησης (προσφοράς) δανείων και αφετέρου τη ζήτηση δανείων (www.bankofgreece.gr).

Το 2015, ο δανεισμός από τις τράπεζες της ευρωζώνης προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αυξήθηκε. Πιο συγκεκριμένα, τα δάνεια προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις αυξήθηκαν κατά 0,9% σε ετήσια βάση έναντι αύξησης 0,2%. Τα δάνεια στα νοικοκυριά αυξήθηκαν 1,9% από 1,7%. Οι συνολικές πιστώσεις προς τις επιχειρήσεις και νοικοκυριά αυξήθηκαν 1,8% έναντι 1,2%.

Το 2016, η χορήγηση δανείων από τις τράπεζες της Ευρωζώνης προς τις επιχειρήσεις αυξήθηκε καθώς η ΕΚΤ προσπάθησε να τονώσει την οικονομία ύστερα από χρόνια αναιμικής ανάπτυξης. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των τραπεζικών δανείων στις επιχειρήσεις διαμορφώθηκε στο 2,2% και ο αντίστοιχος ρυθμός για τα δάνεια σε νοικοκυριά επιταχύνθηκε στο 1,9%.

Το 2017, η ΕΚΤ προσπάθησε να χρησιμοποιήσει σαν εργαλείο την επεκτατική νομισματική πολιτική, με σκοπό να επιτύχει καλύτερους δείκτες επίδοσης του πληθωρισμού. Έτσι, οι εμπορικές τράπεζες, λόγω της μείωσης των επιτοκίων, κατάφεραν να αυξήσουν την ρευστότητα τους, η οποία μέσω των δανείων που παρείχαν, μεταφέρθηκε στις επιχειρήσεις και στα νοικοκυριά. Όποια χώρα δεν μπόρεσε να ακολουθήσει τον ρυθμό αύξησης του πληθωρισμού της ευρωζώνης, τότε δημιούργησε μεγάλο όγκο απλήρωτων δανείων. Επομένως, η ΕΚΤ, πρέπει να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να αντιμετωπίσει το υπερδιογκωμένο ιδιωτικό χρέος, το οποίο δεν φαίνεται ότι μπορεί να αποπληρωθεί και βάζει σε κίνδυνο την ομαλή λειτουργία της οικονομίας της Ευρώπης (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2017). Επιπλέον, η χορήγηση δανείων από τις τράπεζες της Ευρωζώνης προς τις

επιχειρήσεις αυξήθηκε. Πιο συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης δανείων σε μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις αυξήθηκε στο 2,3% από 1,9%, ενώ ο αντίστοιχος ρυθμός για τα δάνεια σε νοικοκυριά αυξήθηκε στο 2,4% από 2,3%.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΚΤ, προβλέπεται ότι για το 2018 τα επιτόκια χορηγήσεων των τραπεζών της Ευρωζώνης προς τις επιχειρήσεις θα διατηρηθούν σταθερά. Πιο συγκεκριμένα, τα δάνεια προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις θα διαμορφωθούν στο 1,71%. Τα δάνεια στα νοικοκυριά θα διαμορφωθούν στο 1,84%.

Τέλος, η ΕΚΤ πρέπει να συμβάλει συνεχώς και να παίρνει πρωτοβουλίες δεδομένου των οικονομικών συγκυριών των χωρών που βρίσκονται σε ύφεση. Στόχος είναι να καλυφθούν όλα τα κενά που παρουσιάζει το τραπεζικό σύστημα στην ΕΕ μέσω μιας ενιαίας νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής. Με αυτόν τον τρόπο, θα επέλθει η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και θα ενισχυθεί η πραγματική οικονομία.

4.3 Ευρωπαϊκά και Ελληνικά Ομόλογα

Τα ομόλογα αποτελούν μακροπρόθεσμες απαιτήσεις. Ο εκδότης του ομόλογου, που είναι ο δανειζόμενος, λαμβάνει την υποχρέωση να δώσει στον κάτοχο του ομολόγου την ονομαστική αξία του συν το τόκο, ο οποίο καθορίζεται εξ αρχής από το επιτόκιο, το οποίο έχει εξεταστεί κατά τη σύναψη του ομολογιακού δανείου. Τα ομόλογα έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Ονομαστική αξία: Αποτελεί το χρηματικό ποσό, που εισπράττει ο ομολογιούχος κατά την ημερομηνία στην οποία λήγει η ομολογία του.
- Ονομαστικό επιτόκιο: Το ονομαστικό επιτόκιο αποτελεί το επιτόκιο δανεισμού, βάση του οποίου δανείστηκε ο εκδότης του ομολογιακού δανείου, το κεφάλαιο από την αγορά. Το ύψος του επιτοκίου επηρεάζεται από τις συνθήκες της αγοράς κατά την ημερολογιακή ημερομηνία στην οποία εκδίδεται το ομόλογο. Σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπου υπάρχει έλλειψη ρευστού και η παροχή δανεισμού είναι σπάνια, τα επιτόκια δανεισμού ακολουθούν την πορεία των επιτοκίων καταθέσεων και είναι αρκετά υψηλά.

- Διάρκεια: Τα ομόλογα διαρκούν για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Κατά τη λήξη τους ο εκδότης είναι υπόχρεος να καταβάλλει στον κάτοχο του ομολόγου την ονομαστική αξία του τελευταίου.
- Τρέχουσα τιμή της ομολογίας: Η συγκεκριμένη αποτελεί την τιμή του ομολόγου, όπου αυτό καθορίζεται στην ανοικτή αγορά.
- Επιτόκιο αγοράς: Το παρόν αποτελεί το επιτόκιο που μπορεί να δομηθεί και καθορίζεται από μια συγκεκριμένη κατηγορία ομολογιών. Το παρόν αποτελεί το προεξοφλητικό επιτόκιο για τον υπολογισμό της τρέχουσας τιμής μιας ομολογίας (Αρτίκης, 2002).

Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι η βασική διάκριση των ομολόγων αναφέρεται στη συμπεριφορά της απόδοσης τους. Τα ομόλογα διαχωρίζονται σε ομόλογα σταθερής απόδοσης και ομόλογα μεταβλητής απόδοσης. Στα πρώτα ισχύει ότι το επιτόκιο τους, ορίζεται κατά τη σύναψη του ομολογιακού δανείου και παραμένει σταθερό, μη επηρεαζόμενο ούτε θετικά, ούτε αρνητικά από την κατάσταση της αγοράς. Σε σχέση με τα ομόλογα μεταβλητής απόδοσης, το επιτόκιο τους είναι κυμαινόμενο και αλλάζει κατά ετήσια ή εξάμηνη βάση. Το παρόν είναι άμεσα συνδεδεμένο με τις ανάγκες της αγοράς (Αρτίκης, 2002).

Τα ομόλογα έχουν να καταδείξουν τους ακόλουθους κινδύνους:

- Κίνδυνος πληθωρισμού: Αποτελεί τον κίνδυνο μείωσης της πραγματικής απόδοσης του ομολόγου, λόγω της θετικής απόδοσης του πληθωρισμού. Εδώ η μείωση του επιτοκίου επηρεάζει την απόδοση μιας ομολογίας.
- Κίνδυνος αδυναμίας αποπληρωμής υποχρεώσεων: Ισχύει όταν ο δανειστής αδυνατεί να καλύψει τις υποχρεώσεις του, δεδομένων των οικονομικών του προβλημάτων. Ο δανειστής όσο μεγαλύτερο κίνδυνο εντοπίζει σε σχέση με την αξιοπιστία του δανειζόμενου τόσο υψηλότερη απόδοση θα απαιτήσει για την αγορά του παρόντος τίτλου. Τα δημόσια επιτόκια λόγω της περιορισμένης πιθανότητας να μην πληρωθούν έχουν χαμηλά επιτόκια. Αντίθετα, οι τίτλοι των ανώνυμων εταιρειών έχουν μεγαλύτερο επιτόκιο λόγω των αυξημένων κινδύνων, όπως τον κίνδυνο της πτώχευσης.
- Κίνδυνος επιτοκίου: Αποτελεί τον κίνδυνο μεταβολής ενός ομολόγου εξαιτίας μεταβολών στα επιτόκια της ευρύτερης αγοράς.
- Κίνδυνος ρευστότητας: Αναφέρεται στην αδυναμία πώλησης μιας ομολογίας στην τρέχουσα αξία της. Η ρευστότητα αποτελεί ένα εκ των βασικών κριτηρίων επιλογής από

τους επενδυτές και είναι αρνητικά συσχετιζόμενη με την απόδοση των ομολόγων. Ο επενδυτής δέχεται μικρότερο επιτόκιο, όταν είναι σίγουρος ότι θα καταφέρει στο μέλλον να ρευστοποιήσει ένα ομόλογο.

- Κίνδυνος επανεπένδυσης: Ο επενδυτής σε περίοδο πτώσης των επιτοκίων, αναγκάζεται να επανεπενδύσει με χαμηλότερα επιτόκια, τα οποία επιφέρουν χαμηλές αποδόσεις, οπότε και να χάσει αρκετά χρήματα από αυτά που ανέμενε να λάβει.
- Κίνδυνος ανάκλησης: Σε κάποιες περιπτώσεις ορισμένα ομόλογα δίνουν το δικαίωμα στον εκδότη τους να τα ανακαλέσουν και να εκδώσουν νέα με χαμηλότερα επιτόκια. Σε περιόδους κρίσης, η δανειζόμενη εταιρεία θα επιδιώξει να ασκήσει το δικαίωμα της δεδομένου ότι τα επιτόκια κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα (Begg, et al., 2006).

Στην Ευρώπη οι αγορές ομολόγων, μέχρι την περίοδο της κρίσης ήταν πολύ μικρές. Οι εταιρείες μέχρι πρόσφατα προτιμούσαν να αντλούν κεφάλαια μέσω δανείων. Μετά όμως το ξέσπασμα της διεθνούς κρίσης το 2007, η τακτική αυτή άρχισε να αλλάζει, καθώς ο τραπεζικός δανεισμός έγινε πιο ακριβός. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος για τον οποίο η εν λόγω αγορά έχει προοπτικές παρά τις ανησυχίες για τη δημοσιονομική υγεία της Ευρωζώνης. Τα τελευταία χρόνια, στην Ευρώπη, ο αριθμός των εταιρειών που εκδίδουν εταιρικά ομόλογα για να αντλήσουν κεφάλαια αυξήθηκε. Το στοιχείο που επιβεβαιώνει το παραπάνω είναι η αύξηση του αριθμού των παρθενικών εκδόσεων και του συνολικού ποσού που έχει αντληθεί, καθώς περισσότερες εταιρείες επιλέγουν πλέον να χρησιμοποιήσουν τις αγορές ομολόγων αντί για δάνεια προκειμένου να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα κεφάλαια. Αν και η άνοδος είναι μικρή, εντάσσεται σε μια αυξητική τάση, κατά την οποία όλο και περισσότερες εταιρείες στρέφονται από τα δάνεια στα ομόλογα καθώς ο αριθμός των επενδυτών έχει αυξηθεί και το κόστος χρηματοδότησης έχει γίνει πιο ελκυστικό όσον αναφορά τα ομόλογα. Πολλές εταιρείες που εδρεύουν σε μια σειρά από ευρωπαϊκές χώρες και που ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό κλάδο, στο κλάδο υγείας ή στον τουρισμό, εξέδωσαν τα τελευταία χρόνια ομόλογα σε τέσσερα νομίσματα: ευρώ, δολάριο, στερλίνα και ελβετικό φράγκο. Στην αγορά υπάρχουν ίσα μοιρασμένες εταιρείες που αξιολογούνται στην επενδυτική βαθμίδα investment-grade και στη βαθμίδα junk, αν και οι περισσότερες εκδόσεις κατέλαβαν επιχειρήσεις εκτός αξιολόγησης. Τα περισσότερα ομόλογα έχουν διάρκεια επτά (7) έτη. Σε ό,τι αφορά τα κρατικά ευρωπαϊκά ομόλογα, ο πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Jean-Claude Trichet συνήθιζε να λέει πως ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα

του ευρώ ήταν ότι οδήγησε το κόστος δανεισμού των κρατών χαμηλότερα, κοντά στο γερμανικό επίπεδο, το οποίο χρησιμοποιείται ως δείκτης αναφοράς. Το τελευταίο χρονικό διάστημα όμως, έχουν εμφανιστεί “ρήγματα” που αντικατοπτρίζουν την επενδυτική ανησυχία σχετικά με τις πολιτικές και οικονομικές προοπτικές τουλάχιστον τριών μελών του κοινού νομίσματος. Οι αποδόσεις των ομολόγων της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Ελλάδας σημείωσαν απότομη άνοδο σε σχέση με το δείκτη αναφοράς. Το γαλλικό δεκαετές κόστος δανεισμού ξεπέρασε το 1% για πρώτη φορά τους τελευταίους μήνες σε διάστημα άνω τους ενός έτους.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του Trichet στην ΕΚΤ το Νοέμβριο το 2003 μέχρι και το Νοέμβριο του 2011, η μέση τιμή για τη διαφορά μεταξύ γαλλικών και γερμανικών δεκαετούς ήταν περίπου 20 μονάδες βάσης. Το χάσμα έχει διεύρυνση για αρκετούς μήνες φτάνοντας τελευταία στις 61 μονάδες βάσης. Οι ιταλικές αποδόσεις κινούνταν το τελευταίο χρονικό διάστημα χαμηλότερα από τις ισπανικές. Η απόδοση του δεκαετούς ομολόγου άρχισε να κινείται σταθερά υψηλότερα σε σύγκριση με το αντίστοιχο ισπανικό κόστος δανεισμού. Τελευταία, η διαφορά ανέβηκε στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων τεσσάρων χρόνων, στις 70 μονάδες βάσης.

Η ιταλική οικονομία, όσο και το τραπεζικό της σύστημα, αδυνατούν να πιάσουν την ταχύτητα

διαφυγής που έχουν πετύχει άλλα κράτη μέλη του ευρώ, μετά τη κρίση. Η Ελλάδα ωστόσο παραμένει ο μεγαλύτερος ασθενής της Ευρωζώνης. Η απόδοση του διετούς ομολόγου ενισχύθηκε κατά περισσότερες από δυο ποσοστιαίες μονάδες, ξεπερνώντας το 9%, για να ανέλθει σε υψηλότερα επίπεδα. Η διαφορά μεταξύ των αποδόσεων του δεκαετούς ελληνικού και του δεκαετούς γερμανικού σημείωσε τη μεγαλύτερη διεύρυνση το τελευταίο χρόνο. Δυστυχώς, η απόκλιση είναι το πιο πιθανό σενάριο για την περιοχή του ευρώ κατά τους επόμενους μήνες, τόσο πολιτικά όσο και οικονομικά. Σε αυτό προστίθεται το δύσκολο έργο που αντιμετωπίζει η ΕΚΤ, η οποία προσπαθεί να βρει τη χρυσή τομή ανάμεσα στη γερμανική απαίτηση για σύσφιξη της πολιτικής και στις οικονομικές ανάγκες των ασθενέστερων μελών του ευρώ (Gilbert Mark, 2017).

Τη ραγδαία και επικίνδυνη αποσύνθεση της ελληνικής παραγωγικής βάσης αποτυπώνει η δραστική επιδείνωση της πιστοληπτικής ικανότητας των εγχώριων επιχειρήσεων λόγω της πολυετούς οικονομικής κρίσης που δοκιμάζει τις αντοχές της χώρας. Σύμφωνα με στοιχεία της ICAP, οι επιχειρήσεις υψηλού πιστωτικού κινδύνου έχουν δεκαπλασιαστεί στα χρόνια

της κρίσης από 6% που ήταν το 2009 σε 63% που είναι σήμερα. Δηλαδή, η μεγαλύτερη πλειονότητα των επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται ως χαμηλής αξιολόγησης με πολύ σοβαρά προβλήματα στην εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων, αδύναμα οικονομικά αποτελέσματα και ιδιαίτερα χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Συνδυασμός που δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες για την ικανότητα επιβίωσης τους. Ένα επιπλέον 27% χαρακτηρίζεται ως αυξανόμενου κινδύνου, καθώς εμφανίζει μεγάλη ευαισθησία στις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, χαμηλές οικονομικές επιδόσεις και επίσης χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Με άλλα λόγια το 90% των εγχώριων επιχειρήσεων βρίσκεται στη ζώνη αυξημένου ή πολύ αυξημένου πιστωτικού κινδύνου. Αντίθετα, ελάχιστες είναι οι εταιρείες υψηλής ή σχετικά υψηλής πιστοληπτικής διαβάθμισης. Πριν από τη κρίση, το 52% των επιχειρήσεων βαθμολογούνταν ως μετρίου πιστωτικού κινδύνου, ενώ σήμερα το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί αισθητά στο 9,60%. Επίσης, οι επιχειρήσεις χαμηλού και πάρα πολύ χαμηλού πιστωτικού κινδύνου πριν από την κρίση αποτελούσαν το 10%, ενώ σήμερα αποτελούν μόλις το 0,3% των επιχειρήσεων. Η κατάσταση αυτή δεν οφείλεται μόνο στη δραστική επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών, αλλά και στην τάση των επιχειρήσεων να μετακινούν την έδρα τους εκτός Ελλάδας. Δυστυχώς, παρατηρείται ότι μεγάλος αριθμός υψηλής ποιότητας επιχειρήσεων έχουν μεταφέρει είτε το σύνολο είτε μέρος των δραστηριοτήτων τους στο εξωτερικό. Επιπλέον, πολλά από τα νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα έχουν ως έδρα κάποια χώρα του εξωτερικού λόγω της παρατεταμένης αβεβαιότητας και ανησυχίας για την έκβαση της κρίσης.

Σύμφωνα με την μελέτη της Endeavor Greece, οκτώ χρόνια μετά το ξέσπασμα της κρίσης, η προβληματική δομή της επιχειρηματικότητας παραμένει ακλόνητη καθώς εξακολουθούν να ανοίγουν μαζικά επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο της εστίασης-διασκέδασης, στο λιανεμπόριο και σε λογιστικές-συμβουλευτικές επιχειρήσεις, ενώ χρεωκοπούν εργοστάσια (Παπαδογιάννης Γιάννης, 2017).

Σε ό,τι αφορά τα κρατικά ελληνικά ομόλογα αξίζει να σημειωθεί ότι τα περιθώρια δανεισμού (spreads), δηλαδή η διαφορά απόδοσης δεκαετούς ελληνικού ομολόγου με το αντίστοιχο γερμανικό υποχώρησε πρόσφατα στις 628 μονάδες βάσης από 648 μονάδες βάσης που ήταν. Το δεκαετές κρατικό ομόλογο εμφάνισε άνοδο της τιμής του στα 78,75 λεπτά του ευρώ από 77,75 λεπτά ενώ η απόδοση μειώθηκε στο 6,71% από 6,87%. Το τριετές κρατικό ομόλογο παρουσιάζει πλέον τιμή στα 96,50 λεπτά του ευρώ από 96,15 λεπτά, ενώ η απόδοση υποχωρεί από 6,68% στο 6,48%.

Το ετήσιο κρατικό ομόλογο έχει τιμή στα 98,75 λεπτά από 98,80 λεπτά με την απόδοση να υποχωρεί στο 6% από 5,92. Οι αποδόσεις των υπόλοιπων δεκαετών ευρωομολόγων καταγράφουν την εξής εικόνα: Ιταλία 2,04%, Γαλλία 0,92%, Ισπανία 1,49%, Πορτογαλία 3,81%, Ιρλανδία 1,06%, Κύπρος 3,28%. Οι παραπάνω πληροφορίες για τα κρατικά ομόλογα αφορούν την συνεδρίαση του Ιανουαρίου 2017, με τον ευρωπαϊό αξιωματούχο των Βρυξελλών (Ντόκας Ανέστης, 2017).

4.4 Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα και η Ελληνική Κρίση

Η Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα (Private Sector Involvement - PSI), είναι όρος που χρησιμοποιείται στις διαδικασίες αναδιάρθρωσης του κρατικού χρέους. Αφορά τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (τραπεζών, επενδυτικών ταμείων) στη διαδικασία απομείωσης του δημοσίου χρέους κυρίαρχων κρατών, με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η αποδοχή της διαδικασίας από την πλειονότητα των φορέων και να αποτρέπεται η αναζήτηση στρατηγικών εξόδου από τους ιδιώτες επενδυτές, που έχει συνήθως ως αποτέλεσμα την μονομερή εμπλοκή και κατά συνέπεια την επιβάρυνση των κρατών-δανειστών. Ο όρος υιοθετήθηκε τη δεκαετία του 1990 κατά την περίοδο αναδιάρθρωσης του δημοσίου χρέους της Ρωσίας, Τουρκίας, Βραζιλίας, Ισημερινού και Αργεντινής, και έγινε ευρύτερα γνωστός στην Ελλάδα κατά την περίοδο της ελληνικής κρίσης.

4.4.1 Η αρχική συμφωνία του ελληνικού PSI

Η αρχική συμφωνία του PSI υλοποιήθηκε το 2011 και καλούσε τους ιδιώτες δανειστές του ελληνικού δημοσίου, να αντικαταστήσουν τα ομόλογα που κατείχαν, ύψους €135 δις με ημερομηνία λήξεως 2011-2020, με άλλα μακροπρόθεσμα ομόλογα ελληνικού δημοσίου. Με αυτόν τον τρόπο, στόχευαν στη σταδιακή μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών του δημοσίου έως το 2020. Από τις ανταλλαγές αυτές, θα προέκυπτε απώλεια για τους ιδιώτες δανειστές του Ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) ίση με 21%. Το κόστος αφορούσε και τα τραπεζικά ιδρύματα που κατείχαν ομόλογα ΕΔ, με περιορισμένες ωστόσο επιπτώσεις και χωρίς να

θίγεται το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Το καλοκαίρι του 2011, εκτιμήθηκε πως η μείωση στο ελληνικό χρέος, εξαιτίας της συμβολής του PSI, ήταν περίπου 12 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ η συνολική μείωση από την επίπτωση των επιπλέον σωρευτικών πληρωμών τόκων λόγω της μείωσης επιτοκίων από το ΔΝΤ υπολογίσθηκε στις 22 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Ωστόσο, η αναταραχή που προκλήθηκε στις αγορές των χωρών της Ευρωζώνης λόγω της διατάραξης εμπιστοσύνης των κρατικών ομολόγων, είχε έντονες επιπτώσεις σε όλη την Ευρώπη. Παράλληλα, αξιοσημείωτες ήταν οι επιπτώσεις και στη διόγκωση του χρέους ως ποσοστό επί του ΑΕΠ αλλά και η γενικότερη υποβάθμιση της εγχώριας οικονομίας.

4.4.2 Η ελληνική συμφωνία για το 2012 και το πλαίσιο του PSI

Οι μεγάλες αποκλίσεις που σημειώθηκαν από τους στόχους του προγράμματος στήριξης της Ελλάδας, κατά την περίοδο 2012 (5.1.2. Δεύτερο Πρόγραμμα Προσαρμογής), δημιούργησαν επιπρόσθετα προβλήματα και ανάγκες, ενώ παράλληλα κατέστησαν αναγκαία την αναθεώρηση των δημοσιονομικών στόχων. Εκείνη την περίοδο, υπήρχε έντονο κλίμα λόγω της πολιτικής αβεβαιότητας και της πιθανής εξόδου της χώρας από τη ζώνη του ευρώ και τη δυνητική χρεοκοπία της. Στόχος της ελληνικής κυβέρνησης, ήταν η υλοποίηση των δεσμεύσεων που είχαν αναληφθεί και η εφαρμογή των νέων μέτρων στο πλαίσιο ενός δεύτερου χρηματοδοτικού πακέτου όπως προέβλεπε η συμφωνία του 2012, για την προώθηση του PSI. Αρχικά, προβλεπόταν μείωση των επιτοκίων στα δάνεια και μείωση της ονομαστικής αξίας του χρέους, με τη συμμετοχή των PSI. Επομένως, υπογράφηκαν τέσσερις συμβάσεις που σχετίζονταν με τη διαδικασία του PSI:

- 1) Η πρώτη σύμβαση ύψους €30 δις αφορούσε τη χρηματοδότηση της ανταλλαγής ελληνικών κρατικών ομολόγων βάσει του PSI (καταβολή μετρητών) με ποσό έως και €30 δις. Από αυτά, τελικά εκταμιεύθηκαν τα €29,7 δις.
- 2) Η δεύτερη σύμβαση ύψους €5,5 δις, αφορούσε τη χρηματοδότηση αποπληρωμής των δεδουλευμένων τόκων ελληνικών κρατικών ομολόγων πριν την ανταλλαγή του PSI. Από αυτά, τελικά εκταμιεύθηκαν τα €4,8 δις.
- 3) Η τρίτη σύμβαση ύψους €35 δις, είχε ως σκοπό να παρασχεθεί στην Ελλάδα η δυνατότητα να χρηματοδοτήσει την ενδεχόμενη επαναγορά τίτλων της που έχουν παρασχεθεί ως ενέχυρο στο Ευρωσύστημα, με τίτλους του Ευρωπαϊκού Ταμείου

Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, κατά την περίοδο όπου η ΕΚΤ δεν θα δεχόταν ως ενέχυρο τα ελληνικά ομόλογα για την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες λόγω του PSI και της συνακόλουθης υποβάθμισης σε καθεστώς επιλεκτικής χρεοκοπίας. Πρόκειται ουσιαστικά για ένα προσωρινό εγγυητικό δάνειο, διάρκειας ενός έτους, το οποίο τελικά δεν χρησιμοποιήθηκε από την Ελλάδα.

4) Την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με ποσό €23 δις.

4.4.3 PSI και αναδιάρθρωση ελληνικού χρέους

Θα έπρεπε να υπάρξει μία μεγαλύτερη συμβολή του ιδιωτικού τομέα, η οποία θα συνεπάγονταν μείωση της ονομαστικής αξίας του χρέους του ελληνικού δημοσίου έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η σταθερότητα στον χώρο της Ευρωζώνης. Η νέα απομείωση υπολογίστηκε σε 50%-60% της αξίας των ομολόγων ΕΔ. Η συγκεκριμένη εξέλιξη οδήγησε σε άνοδο των ελληνικών spreads και σε κατακόρυφη μείωση των τραπεζικών μετοχών. Παρόλα αυτά, οι προβλέψεις και οι προοπτικές για την πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά τη διάρκεια του 2012, εκ μέρους της Τρόικα σχετικά με ότι αφορά τη μείωση της ανεργίας, τον ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ και άλλα, συνέχισαν να είναι απαισιόδοξες σε σημείο που εκλαμβάνονταν ως αποτυχία του προγράμματος χρηματοδότησης της Ελλάδας. Επομένως, έγινε αντιληπτό πως έπρεπε να ληφθούν επιπρόσθετα μέτρα για την αύξηση των δημοσίων εσόδων και την ταυτόχρονη μείωση των αντίστοιχων δαπανών. Τα μέτρα αυτά που περιλάμβαναν το PSI, το οποίο καθιστούσε το χρέος βιώσιμο και θεσμοθετήθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση παρά την επιδείνωση της ύφεσης και την αποδυνάμωση της κυβερνητικής πλειοψηφίας. Η συμφωνία πραγματοποιήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής τον Οκτώβριο του 2011 και περιλάμβανε τους εξής άξονες:

- Τη χρηματοδότηση εκ νέου από την Ευρωζώνη και το ΔΝΤ ύψους €100 δις έως το 2014.
- Την μείωση της ονομαστικής αξίας των ομολόγων ΕΔ που βρίσκονταν στην κατοχή ιδιωτών, συνδυάζοντας πιστωτικές ενισχύσεις ύψους €30 δις για τη βελτίωση της πιστοληπτικής διαβάθμισης των νέων προς αντικατάσταση ομολόγων ΕΔ ονομαστικής αξίας €103 δις και μεγαλύτερης διάρκειας.

- Την παροχή στήριξης στην ποιότητα των εξασφαλίσεων των ελληνικών τραπεζών για την πρόσβαση τους στις πράξεις παροχής ρευστότητας μέσω του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.

Απώτερος στόχος ήταν η μείωση του χρέους προς το ΑΕΠ στο 120% σε αντίθεση με την προηγούμενη πρόβλεψη για μείωση στο 152%. Δυστυχώς, λόγω της έντονης πολιτικής αναταραχής που υπήρχε στις αρχές του 2012 σημειώθηκε νέα επιδείνωση, παρά τη βελτίωση των οικονομικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας και τις προβλέψεις από την Τρόικα πως το χρέος θα ήταν πλέον βιώσιμο. Η νέα αυτή κατάσταση επέφερε νέα μέτρα που στόχευαν σε δραστικότερες μεταρρυθμίσεις. Η ελληνική κυβέρνηση θεσμοθέτησε άμεσα όλα τα μέτρα. Στις 24 Φεβρουαρίου 2012, η Ελλάδα κάλεσε τους ομολογιούχους να ανταλλάξουν τα υφιστάμενα ομόλογα που κατέχει από τους ομολογιούχους δανειστές της, ως αντάλλαγμα για τα νέα ομόλογα που έπρεπε να επαναπογραμματίσει. Το συνολικό επιλέξιμο ποσό των ομολόγων ήταν περίπου €205.6 δις. Η πράξη αυτή όπως προαναφέραμε ονομάστηκε PSI, δηλαδή η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (Τραπεζών, Επενδυτικών ταμείων) στην διαδικασία απομείωσης του δημοσίου χρέους.

Κεφάλαιο 5 -Πολιτικές Αντιμετώπισης της Οικονομικής Κρίσης από το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα

5.1 Χρηματοδότηση και Μηχανισμοί Στήριξης των Ελληνικών Τραπεζών

Το 2008, μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, η παγκόσμια οικονομία υπέστη την μεγαλύτερη και σοβαρότερη οικονομική κρίση των τελευταίων δεκαετιών. Η κατάρρευση αυτή, επηρέασε σημαντικά τα τραπεζικά ιδρύματα των περισσότερων χωρών του πλανήτη. Πολλές κυβερνήσεις φοβούμενες για την επιδείνωση της κατάστασης αποφάσισαν να λάβουν μέτρα στήριξης των τραπεζικών συστημάτων τους. Έτσι και η ελληνική κυβέρνηση, η οποία παραχώρησε στις εγχώριες τράπεζες στήριξη ύψους €28 δις (N3723/2008). Η απόφαση αυτή στόχευσε στην:

- Κάλυψη των αναγκών ρευστότητας έως €15 δις.
- Άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών έως το ποσό των €8 δις μέσω παροχής χαμηλού κόστους χρηματοδότησης από την ΕΚΤ.
- Ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών έως €5 δις.

Το τελευταίο εξάμηνο του 2009, λόγω του δημοσιονομικού ελλείμματος, δημιουργήθηκε ισχυρό κλίμα ανασφάλειας και δυσπιστίας στις διεθνείς αγορές απέναντι στην ελληνική οικονομία, αυξάνοντας τα επιτόκια δανεισμού και οδηγώντας το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε μια περίοδο αποκλεισμού από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές.

Έτσι, η οικονομική κατάσταση της χώρας, επηρέασε αρνητικά τους καταθέτες της χώρας με αποτέλεσμα να σημειωθεί μείωση των καταθέσεων το πρώτο τρίμηνο του 2010. Επιπλέον, οι ληξιπρόθεσμες διατραπεζικές υποχρεώσεις δεν ανανεώθηκαν ή ανανεώθηκαν με πολύ υψηλό κόστος. Επίσης, οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμισαν την πιστοληπτική ικανότητα της. Στη συνέχεια, ακολούθησε και άλλη υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών αλλά και όσων επιχειρήσεων είχαν εκδώσει ιδιωτικά ομόλογα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, τα ελληνικά ομόλογα να θεωρηθούν αναξιόπιστα και να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ενέχυρο από τις δανείστριες τράπεζες. Τα ελληνικά ομόλογα μετατράπηκαν σε τοξικές επενδύσεις, το οποίο οδήγησε στην έλλειψη ρευστότητας και της εξάρτησης των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ. Η δέσμη των μέτρων που πάρθηκαν από

την κυβέρνηση του 2009, παρατάθηκε χρονικά. Έτσι, παραχωρήθηκαν €17 δις με σκοπό να αυξηθεί η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζών.

Παρόλα αυτά, η προσωρινή διακοπή της εφαρμογής της ελαχίστης πιστοληπτικής αξιολόγησης και η αποδοχή τίτλων του ελληνικού δημόσιου ως ενέχυρο για την παροχή ρευστότητας στις εμπορικές τράπεζες από την ΕΚΤ, αποτέλεσε σημαντική βοήθεια. Ωστόσο, οι ελληνικές τράπεζες δεν κατάφεραν να δανειστούν και η Ελλάδα προσέφυγε στον μηχανισμό στήριξης. Ο μηχανισμός στήριξης περιλάμβανε ρυθμίσεις για την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος και την εξυγίανση της οικονομίας. Το ΤΧΣ, ιδρύθηκε με σκοπό τη διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ώστε οι τράπεζες να μπορούν να δανειστούν ποσά για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις τους (Χριστόπουλος και Ντόκας, 2012).

5.1.1 Πρώτο Πρόγραμμα Προσαρμογής

Το πρώτο πρόγραμμα προσαρμογής υπεγράφη τον Μάιο του 2010 (€110 δις) και στόχευε στην κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της κυβέρνησης. Συνοδεύτηκε από ένα πρόγραμμα επιθετικής δημοσιονομικής πολιτικής, ώστε η Ελλάδα να μπορεί να έχει πρόσβαση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές από το 2012 και μετά. Στηρίχθηκε στα εξής:

- Στη δημοσιονομική σταθερότητα και βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους της χώρας.
- Στην δημιουργία ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας
- Στην σταθεροποίηση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Ωστόσο, μετά από ένα μικρό χρονικό διάστημα, η ομαλή πορεία του πρώτου προγράμματος προσαρμογής ανετράπη λόγω κοινωνικών και πολιτικών αντιδράσεων. Έτσι, αμφισβητήθηκε η ικανότητα των αρχών να αντιμετωπίσουν σωστά την ένταση της κρίσης στην περιφέρεια της Ευρωζώνης (Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής, 2013).

5.1.2 Δεύτερο Πρόγραμμα Προσαρμογής

Το δεύτερο πρόγραμμα προσαρμογής υπεγράφη τον Μάιο του 2012 (€172.7 δις) και στόχευε στην αποφυγή μιας άτακτης χρεοκοπίας, η οποία θα είχε δυσμενέστερες επιπτώσεις για τη σταθερότητα της Ευρωζώνης. Συνοδεύτηκε από τις ρυθμίσεις του πρώτου προγράμματος προσαρμογής. Στηρίχθηκε στα εξής:

- Στη χρηματοδότηση ενός προγράμματος αναδιάρθρωσης (€206 δις) του δημοσίου χρέους της χώρας με την συνδρομή του PSI.
- Στην ολοκλήρωση προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης (€50 δις) του εγχώριου τραπεζικού συστήματος.
- Στην κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών για την περίοδο 2012-2014.

Επιπλέον, η ελληνική κυβέρνηση, έπρεπε να ψηφίσει, έως το τέλος Μαΐου 2012, νέα μέτρα λιτότητας για την περίοδο 2013-2014. Η αργοπορία της επικύρωσης των μέτρων αυτών, οδήγησε στην καθυστέρηση της εκταμίευσης της δόσης των €31.3δις του δευτέρου προγράμματος που ήταν αρχικά προγραμματισμένη για τον Ιούνιο του 2012 (Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής, 2013).

5.1.3 Τρίτο Πρόγραμμα Προσαρμογής

Το τρίτο πρόγραμμα προσαρμογής υπεγράφη τον Ιούλιο του 2015 (€86 δις) και στόχευε στις περικοπές των δημοσίων δαπανών και στην επιστροφή της Ελλάδα στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Στηρίχθηκε στα εξής:

- Στην διευκόλυνση μέτρων για την κάλυψη του μεγαλύτερου μέρους των αναγκών χρηματοδότησης της Ελλάδας.
- Στην αύξηση ΑΕΠ της χώρας.
- Στην επαναγορά κυβερνητικών ομολόγων.

Το Eurogroup ανακοίνωσε την επανεκκίνηση του προγράμματος χρηματοδότησης της Ελλάδας, αποδεσμεύοντας τα κονδύλια του δευτέρου προγράμματος προσαρμογής (Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής, 2013).

5.1.4 Τέταρτο Πρόγραμμα Προσαρμογής

Το τέταρτο πρόγραμμα προσαρμογής αφορά τα νέα μέτρα για τη διετία 2019-2020. Η συγκεκριμένη δανειακή σύμβαση συνοδεύτηκε από πρόγραμμα επιθετικής δημοσιονομικής σύσφιξης και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στηριζόμενο στους ακόλουθους τέσσερις στρατηγικούς πυλώνες:

- Αποκατάσταση της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών της χώρας.
- Προστασία της οικονομικής βιωσιμότητας.
- Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα και επενδύσεις.
- Σύγχρονο κράτος και δημόσια διοίκηση.

Επίσης, όσον αφορά την οικονομική πολιτική της χώρας θα υιοθετηθούν τα εξής μέτρα:

- Εξορθολογισμός των παροχών κοινωνικής πρόνοιας και κατάργηση των φορολογικών δαπανών με βάση τις συστάσεις της αναθεώρησης της κοινωνικής πρόνοιας, αποδίδοντας €259 εκατομμύρια το 2018.
- Εξορθολογισμός των δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη που υποστηρίχθηκε με την υπαγωγή ορισμένων συμπληρωματικών κατηγοριών δαπανών στο κλειστό δημοσιονομικό πλαίσιο και την μείωση των ανώτατων ορίων του claw-back, με απόδοση €125 εκατομμύρια το 2017 και €188 εκατομμύρια σωρευτικά το 2018.
- Θεσμοθέτηση ενός φόρου επί των βραχυπρόθεσμων μισθωμάτων τουριστικών καταλυμάτων που θα αποφέρει €48 εκατομμύρια το 2018. Αυτό θα παρέχει ένα κανονιστικό πλαίσιο για τη φορολόγηση της οικονομίας κατανομής των περιουσιακών στοιχείων, ώστε να καταστεί δυνατή η καταβολή φόρων και να διαφυλαχθούν τα φορολογικά έσοδα από περιστασιακή και βραχυπρόθεσμη μίσθωση ακινήτων.
- Εξορθολογισμός των κινήτρων απόδοσης στα μισθολόγια του δημόσιου τομέα, που θα ανέλθουν σε €33 εκατομμύρια το 2018.
- Εξορθολογισμός ορισμένων δικαιωμάτων στο στρατιωτικό τομέα, με απόδοση €7 εκατομμυρίων το 2018. Αυτό θα περιλαμβάνει:
 - i) Τους όρους επιλεξιμότητας και τους τύπους υπολογισμού των επιδομάτων επικινδυνότητας.

- ii) Την εξορθολογιστική αποζημίωση στο εξωτερικό με τη μείωση των θέσεων και της διάρκειας των αποσπασμένων στο εξωτερικό (επί της ουσίας τίθεται ζήτημα ειδικών μισθολογίων).

Επιπλέον, θα περιλαμβάνει:

- Μια μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική στρατηγική (MTFS) για το 2018-21, σύμφωνα με τους συμφωνημένους μεσοπρόθεσμους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν χωρίς επιζήμια μέτρα για την ανάπτυξη.
- Μια μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος που θα επιτύχει καθαρή εξοικονόμηση πόρων ύψους 1% του ΑΕΠ το 2019 – 2021.
- Μια φορολογική δέσμη για την ενίσχυση της ανάπτυξης, η οποία αντιστοιχεί σε καθαρή βάση την απόδοση της μεταρρύθμισης του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, η οποία περιλαμβάνει:
 - (i) Την μείωση των επιτοκίων και την προσαύξηση αλληλεγγύης με μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική επίπτωση 0,8% του ΑΕΠ.
 - (ii) Την μείωση των επιτοκίων με μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική επίπτωση 0,1% του ΑΕΠ.
 - (iii) Την μείωση του φόρου ακίνητης περιουσίας με αντίκτυπο 0,1% του ΑΕΠ.
- Μια στοχοθετημένη δέσμη δαπανών που αντιστοιχεί σε καθαρή βάση την απόδοση της μεταρρύθμισης του συνταξιοδοτικού συστήματος που αποτελείται από:
 - (i) Την αύξηση των δαπανών για στοχοθετημένα κοινωνικά επιδόματα (επίδομα στέγασης, επίδομα για παιδιά, σχολικά γεύματα, νηπιαγωγείο / προσχολική εκπαίδευση, Συγχρηματοδοτήσεις) 0,7% του ΑΕΠ.
 - (ii) Τις επενδύσεις δημόσιων υποδομών υψηλής ποιότητας 0,1-2,2% του ΑΕΠ.
 - (iii) Τις ενεργές πολιτικές για την αγορά εργασίας 0,1-0,2% του ΑΕΠ.
- Τα μέτρα για το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων θα εφαρμοστούν το 2019 εάν το ΔΝΤ, σε συνεργασία με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα και τις ελληνικές αρχές, στο

πλαίσιο της τελικής αναθεώρησης του προγράμματος, θεωρεί ότι χρειάζονται, με βάση μια εκ των υστέρων αξιολόγηση, προκειμένου να επιτευχθεί ο συμφωνημένος δημοσιονομικός στόχος του πρωτογενούς πλεονάσματος ύψους 3,5% το 2019, ο οποίος πρέπει να επιτευχθεί χωρίς επιζήμια για την ανάπτυξη μέτρα.

- Οι ελληνικές αρχές συμφωνούν επίσης να νομοθετήσουν τώρα το πρόσθετο πακέτο μέτρων. Το τελευταίο θα εφαρμοστεί από το 2019, υπό την προϋπόθεση αξιολόγησης και συμφωνίας όλων των θεσμικών οργάνων και σε διαβούλευση με τις ελληνικές αρχές κατά την τελική αναθεώρηση του προγράμματος, μετά από μια διαφανή διαδικασία, και περιλαμβάνει ποσό που πρέπει να συγκεντρώνεται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τα θεσμικά όργανα - σε σχέση με τους συμφωνηθέντες μεσοπρόθεσμους στόχους - με την παραδοχή ότι τα περιοριστικά μέτρα θα έχουν ήδη ενσωματωθεί στο αρχικό σενάριο-προκειμένου να διασφαλιστεί η επίτευξη των στόχων. Οι αρχές θα παράσχουν γραπτή ανεξάρτητη νομική γνωμοδότηση που θα επιβεβαιώνει ότι ο ενδεχόμενος χαρακτήρας τόσο της μεταρρύθμισης του φόρου εισοδήματος όσο και της επεκτατικής δέσμης μέτρων που θα κατοχυρωθεί στην νομοθεσία είναι αποδεκτός και συμβατός με το ελληνικό Σύνταγμα (Supplemental Memorandum of Understanding: Greece, 2017).

5.2 Συστημικές και μη Συστημικές Τράπεζες στην Ελλάδα

Η ανακεφαλοποίηση των τραπεζών έγινε με βάση τον διαχωρισμό τους σε συστημικές και μη συστημικές. Κύριο στοιχείο για να χαρακτηριστεί μία τράπεζα συστημική είναι η διαπίστωση ότι η θέση της είναι τέτοια, κατά την οποία σε περίπτωση πτώχευσης θα επηρεάσει το σύνολο του πιστωτικού συστήματος μιας χώρας και της παγκόσμιας οικονομίας.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, έπειτα από την αξιολόγηση της αξιοπιστίας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος τον Μάρτιο του 2012, κατέληξε στις εξής τέσσερις συστημικές τράπεζες:

- Εθνική Τράπεζα
- Eurobank
- Alpha Bank
- Τράπεζα Πειραιώς

Χαρακτηρίζονται συστημικές τράπεζες γιατί έπειτα από την αξιολόγηση βιωσιμότητας τους, κρίθηκαν κατάλληλες για δημόσια στήριξη και ανακεφαλοποίηση με συμμετοχή των κρατικών κεφαλαίων και κάλυψη του 10% της συνολικής αύξησης από τη συμμετοχή ιδιωτών. Ωστόσο, υπάρχουν και οι μη συστημικές τράπεζες, οι οποίες μπορούν να ανακεφαλαιοποιηθούν μόνο από τον ιδιωτικό τομέα, χωρίς την στήριξη κάποιου κρατικού μηχανισμού. Στην περίπτωση αποτυχίας, η Τράπεζα Ελλάδος θα αποφασίσει για την μελλοντική τους πορεία. Η πρώτη μη συστημική τράπεζα που κατόρθωσε να ανακεφαλαιοποιηθεί χωρίς την κρατική στήριξη ήταν η Attica Bank, η οποία κατάφερε να ξεπεράσει το 100% της αύξησης του μετοχικού της κεφαλαίου.

5.3 Συρρίκνωση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος από Συγχωνεύσεις

Οι εξαγορές και συγχωνεύσεις συχνά χρησιμοποιούνται ως ένα μέσο για την επέκταση των τραπεζών τόσο εθνικά όσο και διεθνώς. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα διαφοροποιήθηκε σημαντικά κατά την περίοδο 2008-2014. Η Ελλάδα, στο τέλος του 2014, είχε το μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης στον τραπεζικό τομέα από όλες τις χώρες της ευρωζώνης σύμφωνα με έκθεση της ΕΚΤ για τη διάρθρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος (European Central Bank, 2015). Το ενεργητικό των πέντε μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών αντιστοιχούσε στα τέλη του 2014 στο 94% του συνολικού ενεργητικού, όταν το 2008 ο βαθμός συγκέντρωσης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν 70%.

Το αντίστοιχο μέσο ποσοστό για την Ευρωζώνη ανερχόταν στο 47% στο τέλος του περασμένου έτους, με τα χαμηλότερα ποσοστά να σημειώνονται στη Γερμανία και το Λουξεμβούργο (λίγο πάνω από το 32%). Τα υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης, μετά την Ελλάδα, είχαν η Εσθονία (90%), η Λιθουανία (86%) και η Φινλανδία (80%). Στην αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης συνέβαλε η διαδικασία συγχωνεύσεων στο τραπεζικό σύστημα στην ευρωζώνη που ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1990, λόγω των πιέσεων για περιορισμό του κόστους και αναδιάρθρωσης. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν η μείωση του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα σε 21 το 2014 από 36 το 2008, ενώ κάθε τραπεζικό κατάστημα εξυπηρετεί κατά μέσο όρο 4.090 κατοίκους της χώρας έναντι

2.730 το 2008. Παρά την μείωση του αριθμού των τραπεζών, το συνολικό ύψος του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών ανήλθε στο τέλος του 2014 στα €358 δις, όσο ακριβώς και στο τέλος του 2008 (European Central Bank, 2015).

Η μελέτη της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (ΕΕΤ), παρουσιάζει τη διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και τα βασικά μεγέθη του. Αναφέρεται ότι κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, αλλά κυρίως λόγω της ελληνικής κρίσης σημειώθηκε μια εις βάθος αναδιάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, με τη συνεπακόλουθη δραστική μείωση του αριθμού των τραπεζών που ασκούν δραστηριότητα στην Ελλάδα.

- Δεκέμβριος 2007 - Δεκέμβριος 2016: Οι εν λειτουργία τράπεζες, μέσω συγχωνεύσεων, εξαγορών και εξυγιάνσεων, μειώθηκαν από 64 σε 39 ενώ αποχώρησε σχεδόν το σύνολο των ξένων τραπεζών με δίκτυα εξυπηρέτησης της πελατείας, εκτός της HSBC.
- Σήμερα, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες και η Attica Bank ξεπερνούν πλέον αθροιστικά το 95% του ελληνικού τραπεζικού συστήματος (σε όρους ενεργητικού) από 67,7% στο τέλος του 2007.
- Παρουσία έχουν, επίσης, η Επενδυτική Τράπεζα Ελλάδος, η Aegean Baltic Bank, η Credicom Consumer Finance, εννέα (9) συνεταιριστικές τράπεζες, καθώς και τα υποκαταστήματα ή γραφεία αντιπροσωπείας τριάντα (30) αλλοδαπών τραπεζών (ενδεικτικά, Citibank, HSBC, Deutsche Bank, Unicredit, BankOf America, J.P.Morgan Chase Bank, DnB Bank ASA, ABN AMRO Bank).

Επιπλέον, σημειώθηκε σημαντική συρρίκνωση του ενεργητικού, λόγω απομόχλευσης και πώλησης συμμετοχών και περιουσιακών στοιχείων, κυρίως όμως καταθέσεων, λόγω της κρίσης και των αβεβαιοτήτων που δημιουργήθηκαν:

- Σύνολο ενεργητικού: 312,4 δις ευρώ, από 358,1 δις το 2008
- Σύνολο καταθέσεων: 132,1 δις ευρώ
- Καταθέσεις εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων: 121,4 δις, από 227,6 δις το 2008
- Δάνεια εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων: 195,2 δις ευρώ
- Δείκτης κεφαλαίου κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 (CET1): 18.1%
- Αριθμός καταστημάτων: 2.343

- Προσωπικό: 46.615
- Κέρδη προ φόρων: 249 εκατ. Ευρώ
- Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (NPEs) 107,6 δις ευρώ (45,2%) και δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) 38%
- Απόθεμα προβλέψεων: 57,1 δις ευρώ
- ATM: 6.820
- POS: 410.000 (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2017)

Από την αρχή της κρίσης σημειώθηκε μείωση του απασχολούμενου προσωπικού κατά 19.067 (-29%) και μείωση των τραπεζικών καταστημάτων κατά 1.736 (-42,5%) και των ATM κατά 2.350 (-26%). Από την εφαρμογή των μέτρων περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, σημειώθηκε σημαντική αύξηση των τερματικών αποδοχής συναλλαγών καρτών (POS) κατά 100.930 (+79%), αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών με κάρτες κατά 84 εκατ. (+58%) και μεταφορές πίστωσης (+24%), αύξηση της αξίας άμεσων χρεώσεων για διενέργεια πάγιων πληρωμών κατά €3,2 δις (+47%), αύξηση της αξίας συναλλαγών μέσω internet και mobile banking κατά 29% (+ €11,2 δις) και 82% (+ €359 εκατομμύρια) αντίστοιχα και εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα απάτης τόσο σε όρους συναλλαγών όσο και σε όρους αξίας.

Παρακάτω φαίνονται οι τραπεζικοί όμιλοι και οι τράπεζες που εξαγοράστηκαν/ συγχωνεύτηκαν:

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος : FB Bank, Pro bank
- Eurobank: Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, Proton Bank
- Alpha Bank: Εμπορική Τράπεζα(Crédit Agricole)
- Τράπεζα Πειραιώς: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Millennium, Γενική Τράπεζα (Societe Generale), Τράπεζα Κύπρου, Ελληνική Τράπεζα, CPB Bank (πρώην Marfin Bank)

Πιο αναλυτικά, η Εθνική Τράπεζα προσπάθησε να συγχωνευτεί αρχικά με την Eurobank με απορρόφηση της δεύτερης από την πρώτη, ώστε να βρουν μόνες τους τα απαραίτητα κεφάλαια και να αποφύγουν την ανακεφαλαιοποίηση. Ωστόσο, δεν τα κατάφεραν αφού η Τρόικα δεν έκανε αποδεχτή την συγχώνευση γιατί θα δημιουργούταν μια υπερμεγέθης

τράπεζα με ενεργητικό μεγαλύτερο από 170 δις. Η Εθνική Τράπεζα είχε τα μεγαλύτερα μερίδια στην αγορά και έτσι οποιαδήποτε συγχώνευση θα την καθιστούσε πρώτη. Τελικά, το μερίδιο της στα δάνεια διαμορφώθηκε στο 18% και στις καταθέσεις στο 22%.

Η Eurobank, εξαγόρασε το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και την Proton Bank. Έτσι, η Eurobank, με την ισχυρή ρευστότητα του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου ενισχύθηκε σημαντικά. Το μερίδιο της στα δάνεια διαμορφώθηκε στο 19% και στις καταθέσεις στο 14%.

Στα μέσα του 2013, ολοκληρώθηκε η συγχώνευση της Alpha Bank με την Εμπορική Τράπεζα με ποσοστό μεταβίβασης 100%. Έτσι, η Alpha Bank ενισχύθηκε με 2,7 δις καθαρή αξία που είχε η Εμπορική Τράπεζα και το μερίδιο της στην αγορά ανήλθε στο 20% στις καταθέσεις και 24% στα δάνεια.

Τέλος, στον έλεγχο της Τράπεζας Πειραιώς πέρασαν τα περισσότερα μη συστημικά τραπεζικά ιδρύματα και έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα με βάση το ενεργητικό της και πρώτη με βάση το μερίδιο της στην αγορά για τα δάνεια. Συγκεκριμένα από το 2012, απέκτησε τις δραστηριότητες της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος. Εξαγόρασε την Millennium και την Γενική Τράπεζα και επιλέχθηκε για την απόκτηση των δραστηριοτήτων της Τράπεζα Κύπρου στην Ελλάδα. Το μερίδιο της στα δάνεια και στις καταθέσεις διαμορφώθηκε στο 29%.

5.4 Αξιοπιστία Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος (stress tests)

Η αξιοπιστία του τραπεζικού συστήματος (stress tests) είναι η αξιολόγηση της συνολικής ικανότητας του τραπεζικού τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να απορροφήσει περαιτέρω σημαντικούς οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς κραδασμούς. Το 2010, η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή (European Banking Authority- EBA) σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (European Systemic Risk Board- ESRB), την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission), χρησιμοποίησαν τα stress tests ως εργαλείο για την παρακολούθηση της ευρωστίας του πιστωτικού συστήματος, την έγκαιρη λήψη προληπτικών μέτρων, τον προγραμματισμό και την

κατανομή του κεφαλαίου. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ξεκίνησε τη διαδικασία της άσκησης την 4^η Μαρτίου 2011 προκειμένου να αντιμετωπίσει τη διαρκή αδυναμία του τραπεζικού τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να αξιολογήσει την αντοχή και τη φερεγγυότητα των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων σε υποθετικές, ακραίες καταστάσεις κάτω από συγκεκριμένες περιοριστικές συνθήκες. Η άσκηση διενεργήθηκε ανά τράπεζα σε συνολικό δείγμα 91 τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης από 20 κράτη μέλη. Μέσα σε αυτές τις 91 τράπεζες συμμετείχαν και πολλές τράπεζες του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, οι οποίες ήταν η Εθνική Τράπεζα, η Eurobank, η Alpha Bank, η Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, η Τράπεζα Πειραιώς και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. Το τεστ αντοχής διαμορφώθηκε από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και κάλυπτε το διάστημα δύο (2) ετών 2011-2012.

Έτσι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, για να πραγματοποιηθεί η άσκηση, χρησιμοποίησε διάφορα μακροοικονομικά σενάρια, τα οποία περιλάμβαναν επιδείνωση στις κύριες μακροοικονομικές μεταβλητές, περικοπές σε κρατικά και τραπεζικά χαρτοφυλάκια, αυξημένες προβλέψεις, δυσμενείς μεταβολές στα επιτόκια και στα spreads, ώστε να αποτυπωθεί η αύξηση των ασφαλιστρών κινδύνου, που συνδέεται με την επιδείνωση των αγορών των κρατικών ομολόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, προϋποθέτει ότι οι απαιτήσεις που έχουν οι τράπεζες έναντι των κυβερνήσεων θα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως και τα υπόλοιπα χαρτοφυλάκια δανεισμού. Η αξιολόγηση της φερεγγυότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων πραγματοποιείται μέσω του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας. Ως δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, το 2010 ορίστηκε ο δείκτης βασικών ιδίων κεφαλαίων (Tier 1) με όριο αναφοράς 6%, ενώ το 2011 ορίστηκε ο δείκτης κύριων βασικών ιδίων κεφαλαίων (Core Tier 1) με όριο αναφοράς 5%.

Όλες οι τράπεζες δοκιμάστηκαν με βάση τα εξής τρία σενάρια:

- Στο πρώτο σενάριο, οι τράπεζες έπρεπε να συμβαδίζουν με τις υπάρχουσες συγκλίνουσες μακροοικονομικές εκτιμήσεις. Ήταν το πλέον ήπιο και βασίστηκε στην προοπτική της σχετικά ομαλής εξέλιξης της ευρωπαϊκής οικονομίας έως το 2011.
- Στο δεύτερο σενάριο, οι τράπεζες έπρεπε να αντέχουν παρατεταμένες πιέσεις, στη βάση μίας διετούς σταθερής επιδείνωσης της οικονομίας.
- Στο τρίτο σενάριο, το οποίο ήταν το πιο σκληρό, οι τράπεζες έπρεπε να μπορούν να ανταπεξέλθουν σε συνθήκες οικονομικής κάμψης με πρόσθετο σοκ από κρίση κρατικού χρέους.

Στον Πίνακα 5.4.1, αναγράφονται τα αποτελέσματα από τα stress test για τις ελληνικές τράπεζες για το 2010.

Πίνακας 5.4.1 - Αποτελέσματα Stress tests για τις ελληνικές τράπεζες (2010)

Τραπεζικό Ίδρυμα	Βασικό Σενάριο	Δυσμενές Σενάριο	Δυσμενές με δημοσιονομικό κίνδυνο
ΕΤΕ	11,7 %	9,6%	7,4%
Eurobank	11,7 %	10,2%	8,17%
Alpha Bank	12,3%	10,9%	8,22%
Τράπεζα Πειραιώς	10,9%	8,3%	6,0%
Αγροτική Τράπεζα	10,7%	8,9%	4,36%
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	17,00%	15,0%	10,1%
Τράπεζα Κύπρου	10,9%	9,4%	8%
Marfin Popular	10,0%	8,5%	7,1%

Πηγή: Committee of European Banking Supervisors

Τα αποτελέσματα ήταν θετικά για τις πέντε από τις έξι ελληνικές τράπεζες και αρνητικά μόνο για μία, την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας, η οποία στο δυσμενές σενάριο με δημοσιονομικό κίνδυνο δεν κατάφερε να ξεπεράσει το όριο του 6%, διαμορφώνοντας έτσι τον δείκτη κεφαλαιακής της επάρκειας στο 4,36%. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, την συνεργασία της Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας με την Τράπεζα της Ελλάδας με στόχο:

- Την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ώστε να υπερκαλύψει τις μελλοντικές ανάγκες κεφαλαιακής επάρκειας.
- Την ενίσχυση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων μέσω σταδιακής απεμπλοκής από συμμετοχές σε εταιρείες χρηματοπιστωτικού τομέα που κατέχει.
- Την μείωση του λειτουργικού κόστους και την αύξηση των πηγών εσόδων (Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας, 2010).

Στον Πίνακα 5.4.2, αναγράφονται τα αποτελέσματα από τα stress test για τις ελληνικές τράπεζες για το 2011.

Πίνακας 5.4.2 - Αποτελέσματα Stress tests για τις ελληνικές τράπεζες (2011)

Τραπεζικό Ίδρυμα	Core Tier 1 (υπό το δεσμενές σενάριο)	Core Tier 1 (υπό το δεσμενές σενάριο, συμπεριλαμβανομένων μέτρων βελτίωσης του Δείκτη Κεφαλαϊκής Επάρκειας)
ΕΤΕ	7,7 %	9,7%
Alpha Bank	7,4 %	8,2%
Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο	5,5%	7,1%
Τράπεζα Πειραιώς	5,3%	6,3%
Eurobank	4,9%	7,3%
Αγροτική Τράπεζα	-0,8%	6,0%
Συνολικό πλεόνασμα κεφαλαίων έναντι του ορίου αναφοράς 5%	€2,44 δις	€5,05 δις

Πηγή: Committee of European Banking Supervisors

Τα αποτελέσματα ήταν θετικά για τις πέντε από τις τέσσερις ελληνικές τράπεζες και αρνητικά για δύο. Πιο συγκεκριμένα, η Eurobank οριακά δεν ξεπέρασε το όριο, καθώς ο δείκτης κύριων βασικών ιδίων κεφαλαίων, διαμορφώνεται στο 4,9%. Επίσης, η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας δεν ξεπέρασε το όριο καθώς ο δείκτης κύριων βασικών ιδίων κεφαλαίων είναι πολύ κάτω του ελαχίστου ορίου, καθώς διαμορφώνεται στο -0,8%.

Το επόμενο stress test πραγματοποιήθηκε για το 2014. Η συνολική αξιολόγηση αφορούσε τον έλεγχο της χρηματοοικονομικής ευρωστίας 130 τραπεζών στη ζώνη του ευρώ (συμπεριλαμβανομένης της Λιθουανίας), η οποία κάλυπτε περίπου το 82% του συνόλου των τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων. Διεξήχθη από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μαζί με τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (EEM) από τον Νοέμβριο του 2013 έως τον Οκτώβριο του 2014. Οι στόχοι που είχαν τεθεί για αυτή την άσκηση ήταν οι εξής:

- Να ενισχυθούν οι ισολογισμοί των τραπεζών με την αποκατάσταση των διαπιστωθέντων προβλημάτων μέσω των απαραίτητων διορθωτικών ενεργειών.
- Να αυξηθεί η διαφάνεια με τη βελτίωση της ποιότητας των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση των τραπεζών.
- Να οικοδομηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης με τη διαβεβαίωση όλων των ενδιαφερόμενων μερών ότι, μετά την ολοκλήρωση των διορθωτικών ενεργειών, οι τράπεζες θα είναι επαρκώς κεφαλαιοποιημένες.

Το πεδίο εφαρμογής της συνολικής αξιολόγησης ήταν ευρύ. Τα 130 πιστωτικά ιδρύματα που συμπεριλήφθηκαν σε αυτήν κατείχαν συνολικό ενεργητικό €22,0 τρις, ποσό που αντιστοιχεί

στο 81,6% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού τομέα εντός του ΕΕΜ. Η συνολική αξιολόγηση περιλάμβανε δύο συνιστώσες:

- (i) Ο έλεγχος της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού (Asset quality review- AQR) ήταν μια αξιολόγηση της ακρίβειας της λογιστικής αξίας των στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών σε δεδομένη χρονική στιγμή, δηλαδή στις 31 Δεκεμβρίου 2013, και παρείχε ένα σημείο εκκίνησης για την άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων.
- (ii) Η άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων ήταν μια μελλοντικής προοπτικής εξέταση της ανθεκτικότητας της φερεγγυότητας των τραπεζών σύμφωνα με δύο υποθετικά σενάρια, στην οποία ελήφθησαν υπόψη νέες πληροφορίες προερχόμενες από τον έλεγχο της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού.

Ο ελάχιστος δείκτης κεφαλαίου κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 (CET 1) που έπρεπε να διατηρούν οι τράπεζες ήταν 8% σύμφωνα με το βασικό σενάριο και 5,5% σύμφωνα με το σενάριο δυσμενών εξελίξεων.

Στον Πίνακα 5.4.3, αναγράφονται τα αποτελέσματα από τα stress tests για τις ελληνικές συμμετέχουσες τράπεζες με υστέρηση κεφαλαίων για το 2014.

Πίνακας 5.4.3 - Συμμετέχουσες τράπεζες με υστέρηση κεφαλαίων (2014)

Τραπεζικό Ίδρυμα	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (σημείο εκκίνησης)	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (μετά τον AQR)	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (βασικό σενάριο)	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (σενάριο δυσμενών εξελίξεων)
Eurobank	10,6%	7,8%	2,0%	-6,4%
ΕΤΕ	10,7%	7,5%	5,7%	-0,4%
Τράπεζα Πειραιώς	13,7%	10,0%	9,0%	4,4%
Alpha Bank	7,6%	5,2%	6,2%	-0,5%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Τράπεζας Ελλάδος για τα παραπάνω αποτελέσματα, η Alpha Bank A.E. δεν παρουσιάζει υστέρηση κεφαλαίων, ενώ η Τράπεζα Πειραιώς A.E.,

παρουσιάζει υστέρηση κεφαλαίων, η οποία όμως υπερκαλύπτεται από την καθαρή αύξηση μετοχικού κεφαλαίου που πραγματοποίησε το 2014 μετά και την αφαίρεση του ποσού εξαγοράς προνομιούχων μετοχών. Επίσης, η Εθνική Τράπεζα και η Eurobank παρουσιάζουν υστέρηση κεφαλαίων, λαμβάνοντας υπόψη τις αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου τις οποίες πραγματοποίησαν το 2014 (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2014).

Το επόμενο stress test πραγματοποιήθηκε για το 2015. Μετά την συμφωνία της 19ης Αυγούστου 2015 μεταξύ του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας, της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, ζητήθηκε από την ΕΚΤ να δώσει μια προοπτική για τις κεφαλαιακές ανάγκες των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών (Alpha Bank, Eurobank, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας και της Τράπεζας Πειραιώς). Ο βασικός στόχος ήταν να επανεξεταστεί το καθεστώς των τραπεζών σε ένα δεδομένο σύνολο μακροοικονομικών σεναρίων. Οι συμμετέχουσες τράπεζες διαθέτουν συνολικά ενεργητικά του ομίλου ύψους €296 δις, τα οποία αντιπροσωπεύουν περίπου το 90% του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα. Ουσιαστικά, η συνολική αξιολόγηση ακολούθησε τη μεθοδολογία της άσκησης των 130 τραπεζών το 2014.

Η συνολική αξιολόγηση των ελληνικών τραπεζών περιλάμβανε δύο συνιστώσες:

- 1) Η ανασκόπηση της ποιότητας των περιουσιακών στοιχείων ήταν μια αξιολόγηση σε βάθος της ακρίβειας της λογιστικής αξίας των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών από τις 30 Ιουνίου 2015 και αποτέλεσε σημείο εκκίνησης για τον έλεγχο αντοχής. Το AQR πραγματοποιήθηκε κεντρικά από την ΕΚΤ και βασίστηκε σε ενιαία μεθοδολογία και εναρμονισμένους ορισμούς. Σύμφωνα με το AQR, οι τράπεζες υποχρεώθηκαν να έχουν ελάχιστο δείκτη Common Equity Tier 1 (CET1) 9,5%.
- 2) Η δοκιμασία προσομοίωσης των ακραίων καταστάσεων προκάλεσε μια μελλοντικής προοπτικής εξέταση της ανθεκτικότητας των τραπεζών, φερεγγυότητας σε δύο υποθετικά σενάρια, αντανακλώντας επίσης νέες πληροφορίες που προκύπτουν από το AQR. Σε αντίθεση με την άσκηση του 2014, αυτή η προσομοίωση ακραίων καταστάσεων πραγματοποιήθηκε κεντρικά από την ΕΚΤ με βάση πρότυπα δεδομένων και χαρτονομίσματα δανείων που παρείχαν οι τέσσερις τράπεζες. Σύμφωνα με το βασικό σενάριο, οι τράπεζες υποχρεούνται να διατηρούν ένα ελάχιστο ποσοστό CET1 9,5% και για το δυσμενές σενάριο, υποχρεούνται να διατηρούν ελάχιστο λόγο CET1 8%.

Στον Πίνακα 5.4.4, αναγράφονται τα αποτελέσματα από τα stress tests για τις ελληνικές συμμετέχουσες τράπεζες με υστέρηση κεφαλαίων για το 2015.

Πίνακας 5.4.4 - Συμμετέχουσες τράπεζες με υστέρηση κεφαλαίων (2015)

Τραπεζικό Ίδρυμα	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (πριν τον AQR)	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (μετά τον AQR)	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (βασικό σενάριο)	Δείκτης Κεφαλαίου - CET 1 (σενάριο δυσμενών εξελίξεων)
Alpha Bank	12,7%	9,6%	9,0%	2,1%
Eurobank	13,7%	8,6%	8,6%	1,3%
ETE	11,6%	8,1%	6,8%	-0,2%
Τράπεζα Πειραιώς	10,8%	5,5%	5,2%	-2,4%
Σύνολο	12,1%	7,9%	7,6%	0,1%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Τράπεζας Ελλάδος για τα παραπάνω αποτελέσματα, η Alpha Bank εμφανίζει τις μικρότερες πρόσθετες προβλέψεις με βάση την αξιολόγηση ποιότητας στοιχείων ενεργητικού (1,74 δις) και ακολουθεί η Eurobank με (2,18 δις). Η Εθνική Τράπεζα με €2,46 δις πλήττεται κυρίως λόγω της αυξημένης έκθεσης στο Δημόσιο ενώ η Πειραιώς με €3,21 δις λόγω του μεγάλου χαρτοφυλακίου χορηγήσεων που διαθέτει.

Σύμφωνα με την ΕΚΤ, τα βασικά συμπεράσματα είναι:

- Η υστέρηση κεφαλαίων περιλαμβάνει προσαρμογές που προέκυψαν από τον έλεγχο της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού ύψους €9,2 δις.
- Οι τράπεζες έχουν διορία έως τις 6 Νοεμβρίου για να υποβάλουν σχέδια κάλυψης των κεφαλαιακών αναγκών με τα οποία θα εξηγούν πώς προτίθενται να καλύψουν την υστέρηση κεφαλαίων.
- Η κάλυψη των κεφαλαιακών αναγκών θα βελτιώσει την ανθεκτικότητα των ισολογισμών των τραπεζών (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2015)

Το πιο πρόσφατο stress test θα πραγματοποιηθεί για το 2018. Τα αποτελέσματα της δοκιμασίας ακραίων καταστάσεων 2018 των ελληνικών τραπεζών δείχνουν ότι η μέση υποτίμηση του κεφαλαίου στο αρνητικό σενάριο, η οποία κάλυπτε μια τριετή περίοδο και των υποθετικών στατικών ισολογισμών, ήταν 9 εκατοστιαίες μονάδες, που αντιστοιχούσαν σε €15,5 δις. Η μείωση κεφαλαίου ανερχόταν σε 8,56 ποσοστιαίες μονάδες για την Alpha

Bank, 8,68 ποσοστιαίες μονάδες για την Eurobank, 9,56 ποσοστιαίες μονάδες για την Εθνική Τράπεζα (ΕΤΕ) και 8,95 ποσοστιαίες μονάδες για την Τράπεζα Πειραιώς.

Τα αποτελέσματα οδήγησαν στους ακόλουθους παράγοντες κινδύνου:

- Πιστωτικός κίνδυνος: Ενώ ο αρνητικός αντίκτυπος του πιστωτικού κινδύνου στους δείκτες CET1 ήταν κατά μέσο όρο περίπου 260 μονάδες βάσης στο βασικό σενάριο, αυξήθηκε σε 850 μονάδες βάσης στο αρνητικό σενάριο.
- Καθαρό εισόδημα από τόκους (Net Interest Income - NII): Το NII για το αρνητικό σενάριο μειώθηκε κατά 22,5% σε σύγκριση με το βασικό σενάριο (European Central Bank, 2018).

Για την Ελλάδα, το δυσμενές σενάριο του stress test προβλέπει πτώση των τιμών των ακινήτων κατά 16,6% στην τριετία 2018-2020, πέντε φορές μεγαλύτερη από την πρόβλεψη για την πορεία του ΑΕΠ (-3,2%). Επιπλέον, το stress test του 2018, σε αντίθεση με τα προηγούμενα, πραγματοποιείται με την οικονομία να βρίσκεται σε πορεία ανάκαμψης.

5.5 Ανακεφαλαιοποίηση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

Από το ξεκίνημα της κρίσης το 2008, η κεφαλαιακή βάση των τραπεζών και η ρευστότητα τους επηρεάστηκαν καθοριστικά, σε βαθμό μάλιστα που απειλήθηκε η σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος. Οι συνδυαστικοί παράγοντες που προκάλεσαν το σοκ στις ελληνικές τράπεζες είναι:

- Η αδυναμία πρόσβασης των τραπεζών στις διεθνείς αγορές για άντληση χρηματοδότησης λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης.
- Οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες, που προκάλεσαν επιδείνωση της ποιότητας των δανειακών χαρτοφυλακίων και ραγδαία αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών).
- Ο ιδιότυπος εναγκαλισμός μεταξύ κράτους (μεγάλες ποσότητες αγοράς ομολόγων), ευνοϊκής χρηματοδότησης επιχειρηματιών χωρίς επαρκείς εγγυήσεις (διαπλοκή με

συγκεκριμένους επιχειρηματικούς κλάδους που ανέδειξε και η Εξεταστική για τα δάνεια σε ΜΜΕ) και ενθάρρυνσης της χρήσης των πιστωτικών καρτών (νοικοκυριά). Είναι χαρακτηριστικό ότι η Τράπεζα Ελλάδα αναφέρει ως λάθος την ανεξέλεγκτη πιστωτική επέκταση των τραπεζών.

- Η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (PSI).
- Η μεγάλη εκροή καταθέσεων (Αγουρίδης Γιάννης, 2018).

Για τους παραπάνω λόγους, η ανάγκη για ανακεφαλοποίηση των τραπεζών ήταν μεγάλη. Η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, σε συνδυασμό με την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα, αναμένεται ότι θα αποκαταστήσει σταδιακά την εμπιστοσύνη των αγορών και των καταθετών. Η βελτίωση της κεφαλαιακής θέσης και της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών θα τους επιτρέψει να συνεχίσουν να στηρίζουν την πραγματική οικονομία, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος. Τα στοιχεία αυτά έχουν εξαιρετική σημασία για την αποκατάσταση θετικών και διατηρήσιμων ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012).

Η πρώτη ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών έλαβε χώρα το 2008 με τον νόμο Αλογοσκούφη. Περιλάμβανε €23,5 δις σε εγγυήσεις Δημοσίου και €4,5 δις σε μετρητά. Για τα μετρητά δόθηκαν ειδικές προνομιούχες μετοχές. Από αυτά, περίπου τα μισά έχουν αποπληρωθεί (από την Alpha Bank και την Τράπεζα Πειραιώς) και τα υπόλοιπα οφείλονται. Η Εθνική Τράπεζα και η Eurobank οφείλουν €2,7 δις. Σε αυτό το ποσό υπολογίζονται και οι υποχρεώσεις που προέκυψαν από τις διάφορες συγχωνεύσεις-απορροφήσεις μικρότερων ιδρυμάτων. Ο νέος νόμος για την ανακεφαλαιοποίηση διαθέτει ειδική πρόβλεψη για την μετατροπή των προνομιούχων μετοχών σε κοινές με ψήφο, υπό κάποιες προϋποθέσεις.

Η δεύτερη ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών έγινε την περίοδο 2012 – 2013. Το γενικό πλαίσιο για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών περιγράφηκε στο Μνημόνιο του Μαρτίου 2012 και επικαιροποιήθηκε στη συνέχεια στην πρώτη αναθεώρηση του Δεκεμβρίου 2012. Έτσι, ολοκληρώθηκαν οι παρακάτω ενέργειες:

- Τον Απρίλιο του 2012, διοχετεύτηκαν στο ΤΧΣ €25 δις με τη μορφή ομολόγων του EFSF.

- Το Μάιο του 2012, το ΤΧΣ χορήγησε €18 δις στις συστημικές τράπεζες ως προκαταβολή έναντι μελλοντικών αυξήσεων κεφαλαίου, βοηθώντας την ανάκαμψη των δεικτών φερεγγυότητας τους (Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας 8%).
- Το Νοέμβριο του 2012, η Τράπεζα της Ελλάδος κάλεσε όλες τις τράπεζες να καλύψουν τις κεφαλαιακές τους ανάγκες, δίνοντας τους περιθώριο μέχρι το τέλος Απριλίου του 2013.

Η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης των συστημικών τραπεζών περιλάμβανε:

α) την μεταβατική ανακεφαλαιοποίηση (bridge recapitalisation) από το ΤΧΣ, η οποία αφορούσε την προκαταβολή έναντι των μελλοντικών αυξήσεων κεφαλαίου που είχαν προγραμματιστεί να υλοποιηθούν μέχρι το τέλος Απριλίου του 2013.

β) την έκδοση υπό αίρεση μετατρέψιμων χρηματοδοτικών μέσων (contingent convertible bonds - CoCos), στην οποία τα ποσά καθορίστηκαν από τις συστημικές τράπεζες και θα έπρεπε να καλυφθούν εξολοκλήρου από το ΤΧΣ μέχρι το τέλος Ιανουαρίου του 2013.

γ) την ολοκλήρωση των αυξήσεων του μετοχικού κεφαλαίου, έως το τέλος Απριλίου του 2013,

στην οποία το ΤΧΣ θα αναλάμβανε το ρόλο του εγγυητή κάλυψης.

Επομένως, οι ιδιώτες μέτοχοι για να έχουν τον έλεγχο των συστημικών τραπεζών, θα έπρεπε να καταβάλουν ποσό τουλάχιστον ίσο με το 10% της αξίας των νεοεκδοθεισών κοινών μετοχών. Οι μη συστημικές τράπεζες, είχαν περιθώριο να ανακεφαλαιοποιηθούν με ιδιωτικά κεφάλαια ή να συγχωνευθούν με άλλες τράπεζες έως το τέλος Απριλίου του 2013. Στην περίπτωση που τράπεζες δεν είχαν την στήριξη των ιδιωτών τραπεζών, η Τράπεζα της Ελλάδος θα έπρεπε να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για μια ομαλή διαδικασία εξυγίανσης μέχρι τον Ιούνιο του 2013, ώστε να διασφαλίσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012).

Η τρίτη ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών έλαβε χώρα το 2014, η οποία καλύφθηκε στο σύνολο της από τοποθετήσεις ιδιωτών επενδυτών ύψους €8,3 δις, αλλά προκάλεσε μεγάλη απαξίωση της περιουσίας του ΤΧΣ λόγω της μείωσης του ποσοστού συμμετοχής του στα κεφάλαια των τραπεζών. Επίσης, πέρα από την ανακεφαλαιοποίηση, ελήφθησαν τα εξής μέτρα:

- Στήριξη των τραπεζών με εγγυήσεις (ομόλογα).
- Εξυγίανση τραπεζών (Αγροτικής, Proton, ΤΤ κ.λπ.).
- Αναδιάταξη του τραπεζικού συστήματος με εξαγορές και συγχωνεύσεις.

Ωστόσο τα μέτρα δεν είχαν το επιθυμητό, καθώς η εμπιστοσύνη προς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν ανακτήθηκε, η διαρροή καταθέσεων συνέχισε να εντείνεται και η κεφαλαιακή βάση των τραπεζών επιδεινώθηκε. Επομένως, η αποτυχία των ανακεφαλαιοποιήσεων οφείλεται στους παρακάτω συνδυαστικούς παράγοντες:

- Τη βαθύτερη του αναμενομένου ύφεση, που εντάθηκε από τις πολιτικές των δύο πρώτων Μνημονίων.
- Τη σημαντική άνοδο της ανεργίας, που εντάθηκε από τις πολιτικές των δύο πρώτων Μνημονίων.
- Τη μη σύνδεση των ανακεφαλαιοποιήσεων με την επίλυση των μη εξυπηρετούμενων (κόκκινων) δανείων, μολονότι αυτά αυξάνονταν ραγδαία. Σημειώνεται πως τα κόκκινα δάνεια αυξήθηκαν από 7,7% το 2009 σε 33,8% το 2014 (€78,5 δις).
- Τη μη σύνδεση των ανακεφαλαιοποιήσεων με μέτρα χρηστής εταιρικής διακυβέρνησης. Είναι διεθνής πρακτική, όταν το κράτος στηρίζει κεφαλαιακά τις τράπεζες, να αλλάζουν οι διοικήσεις των τραπεζών, να ενισχύονται οι κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης και η διαφάνεια στη λειτουργία τους (Αγουρίδης Γιάννης, 2018).

Η τέταρτη ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών έλαβε χώρα το 2015. Έτσι, εξασφαλίστηκε, η ακεραιότητα των καταθέσεων νοικοκυριών και επιχειρήσεων και αποφεύχθηκε ένα καίριο πλήγμα στην εμπιστοσύνη των καταθετών, που θα είχε ανυπολόγιστες μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στη ρευστότητα των τραπεζών και τη λειτουργία της οικονομίας. Επιπλέον, χάρις στους ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι επένδυσαν περίπου €5,3 δις στις τέσσερις συστημικές τράπεζες, περιορίστηκε η κρατική ενίσχυση που παρασχέθηκε μέσω του ΤΧΣ, επομένως και η επιβάρυνση του δημόσιου χρέους, στα €5,4 δις, ποσό πολύ μικρότερο από τα €25 δις που είχαν αρχικά προβλεφθεί.

Με τις κοινές μετοχές το Ελληνικό Δημόσιο, μέσω του ΤΧΣ, διατήρησε ισχυρό ποσοστό συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο των τραπεζών, τόσο επειδή το ποσοστό τους είναι σημαντικό και καθιστά το ΤΧΣ τον μεγαλύτερο μέτοχο, ιδίως όμως επειδή πρώτη φορά η συμμετοχή έγινε με κοινές μετοχές, οι οποίες έχουν πλήρη δικαιώματα ψήφου. Σε συνέχεια

της ανακεφαλαιοποίησης η εκτίμηση για τον Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας ανέρχεται σε 18,1%, που είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη (μέσος όρος των σημαντικότερων τραπεζών ανά χώρα σε επίπεδο ΕΕ: 16,7% στο τέλος Ιουνίου 2015). Επιπλέον, το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις ανέρχεται σε 49,4%, επίπεδο υψηλότερο του μέσου όρου των σημαντικότερων τραπεζών ανά χώρα σε επίπεδο Ε.Ε. (43% στο τέλος Ιουνίου 2015). Τα μεγέθη αυτά ισχυροποιούν τη θέση των ελληνικών τραπεζών και διαμορφώνουν τις συνθήκες ώστε αυτές να επιτελέσουν τον ρόλο τους.

Από τα στοιχεία του 2016, φαίνεται ότι τράπεζες επέστρεψαν στην κερδοφορία, οι καταθέσεις αυξήθηκαν (ήδη έχουν αρχίσει να επιστρέφουν οι επενδυτές με *repos*), υπάρχουν έσοδα από τα CoCos (η Εθνική αποπλήρωσε ήδη το συνολικό ποσό) και δύο από τις τράπεζες δεν ανανέωσαν τις εγγυήσεις του Ελληνικού Δημοσίου για την παροχή ρευστότητας. Η ρευστότητα επιστρέφει στις τράπεζες, αρχίζουν να διαφαίνονται προοπτικές χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας, αλλά πρέπει να βελτιωθεί το γενικό περιβάλλον της οικονομίας της χώρας για να μειωθεί ο πιστωτικός κίνδυνος.

Η ανακεφαλαιοποίηση συνδέθηκε με ενισχυμένη εποπτεία των τραπεζών. Με το νέο πλαίσιο που διαμορφώθηκε, ενισχύθηκε ο ρόλος του ΓΧΣ στη στρατηγική των τραπεζών, ενώ ενσωματώθηκαν περισσότερες δικλίδες ασφαλείας με σκοπό την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης. Όμως το σημαντικότερο στοιχείο της τελευταίας ανακεφαλαιοποίησης είναι ότι πρώτη φορά συνδέθηκε με τη διαμόρφωση ενός συνολικού πλαισίου διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ώστε να εκμηδενιστεί η πιθανότητα ανάγκης και νέας ανακεφαλαιοποίησης στο μέλλον. Προβλέφθηκε ένα πλέγμα δράσεων, με τη στενή παρακολούθηση των εποπτικών αρχών και την ενεργή συμμετοχή όλων των αρμόδιων υπουργείων, που περιλαμβάνει:

- Αξιολόγηση της ικανότητας των τραπεζών στη διευθέτηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και συνεχή παρακολούθησή τους μέσω επιχειρησιακών στόχων που θεσπίζονται ανά κατηγορία.
- Τον νόμο που ψηφίστηκε από τη Βουλή και καθορίζει τους όρους για την προστασία από τους πλειστηριασμούς κύριας κατοικίας, που ανοίγει τον δρόμο για τη διευθέτηση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των νοικοκυριών.

- Ανάλυση δράσεων για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των κοινών πιστούχων και νομοθέτηση της διαδικασίας εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών για μη εξυπηρετούμενα επιχειρηματικά δάνεια.
- Βελτιώσεις στο νομικό και θεσμικό πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας και αναθεώρηση του Κώδικα Δεοντολογίας με ορισμό κατευθυντηρίων γραμμών αναδιάρθρωσης χρεών για ομάδες δανειοληπτών, με βάση σαφή κριτήρια κατηγοριοποίησης δανειακών χαρτοφυλακίων.
- Θεσμοθέτηση πλαισίου αδειοδότησης και λειτουργίας εταιρειών, που θα παρέχουν υπηρεσίες διαχείρισης μη εξυπηρετούμενων δανείων ή θα τους μεταβιβάζονται τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια

Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών ολοκληρώθηκε και έχει αποφευχθεί το «κούρεμα» των μη καλυμμένων καταθέσεων, με ό,τι θετικό αυτό συνεπάγεται για τις τράπεζες και την ελληνική οικονομία. Με εισροή νέων επενδυτικών κεφαλαίων €5,7 δις, με επίλυση του προβλήματος των κόκκινων δανείων, με αναβαθμισμένους κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης και ενδεχομένως με νέες διοικήσεις, οι τράπεζες έχουν τις προϋποθέσεις να ανακάμψουν. Η κυβέρνηση φαίνεται να απέφυγε τα αδιέξοδα και την αντιφατικότητα των προηγούμενων ανακεφαλαιοποιήσεων. Ωστόσο ζητούμενα παραμένουν η ανάκτηση της εμπιστοσύνης προς τις τράπεζες, η επιστροφή των καταθέσεων, η αλλαγή της «επιθετικής» επιχειρησιακής κουλτούρας ιδιαίτερα ορισμένων τραπεζών, η προστασία της πρώτης κατοικίας, η αναδιάρθρωση των επιχειρηματικών δανείων, η χρηματοδότηση υγιών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών (Αγουρίδης Γιάννης, 2018).

Κεφάλαιο 6 - Συμπεράσματα

Η οικονομία μεταβάλλεται συνεχώς, παρουσιάζοντας μια συστηματική κυκλικότητα. Έτσι, η οικονομική δραστηριότητα μπορεί να αυξηθεί γρήγορα, αργά ή και να μειωθεί. Όταν η οικονομία βρίσκεται στην κορυφή της ανοδικής της πορείας, τότε περισσότερο από ποτέ εκτίθεται και είναι περισσότερο ευάλωτη σε ποικίλους παράγοντες, οι οποίοι θα της ανακόψουν την άνθιση της. Όταν συμβεί αυτό, τότε επέρχεται κρίση. Όλες οι χώρες έχουν γνωρίσει την παρακμή στην οικονομία τους. Κάθε κρίση εμφανίζει διαφορετικά χαρακτηριστικά, καθιστώντας δύσκολο την πρόβλεψη της και φυσικά την αντιμετώπιση της. Επίσης, η ένταση και η διάρκεια μιας κρίσης μπορεί να διαφέρει. Έτσι, σε κάποιες χώρες η οικονομία ξαναρχίζει την ανοδική πορεία σχετικά γρήγορα και σε άλλες οδηγείται σε παρατεταμένη ύφεση.

Η Ελλάδα ήταν μια από τις χώρες που επληγήθη η οικονομία της. Η ελληνική οικονομία στηριζόμενη σε κλάδους που πλήττονται πρώτοι και με μεγάλη ένταση από την κρίση (τουρισμός, ναυτιλία, ανοικοδόμηση), με τράπεζες εκτεθειμένες στη διεθνή κρίση και με δομικά προβλήματα οδηγήθηκε σε παρατεταμένη ύφεση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, την εμφάνιση δημοσιονομικών ελλειμμάτων, την μείωση της εθνικής αποταμίευσης, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και το χαμηλό ποσοστό ξένων επενδύσεων.

Η ελληνική οικονομία αφέθηκε να παράγει ελλείμματα. Έπρεπε να είχε εφαρμόσει τις ίδιες μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν σε άλλες χώρες πολλά χρόνια νωρίτερα. Επομένως, οδηγήθηκε σε ένα μη παραγωγικό δημόσιο τομέα, ένα άνισο και αναποτελεσματικό σύστημα φόρων, ένα μη βιώσιμο συνταξιοδοτικό σύστημα και ένα περιοριστικό και αναποτελεσματικό ρυθμιστικό πλαίσιο. Όλα αυτά είχαν σοβαρή επίπτωση στην οικονομία της, αφού η ανταγωνιστικότητα της παρέμεινε χαμηλή και μειώνεται συνεχώς σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη - μέλη της ΕΕ. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έπρεπε να είχε αναπροσαρμόσει τις δραστηριότητες του με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούσε να αντιμετωπίσει μια παγκόσμια κρίση. Ωστόσο, δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένο και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην μπορεί να αντλήσει κεφάλαια από τις διεθνείς αγορές και να περιοριστεί η ρευστότητα του από την εκροή των καταθέσεων. Επίσης, παρατηρήθηκε μηδενική αύξηση του ΑΕΠ, μείωση των επενδύσεων, μείωση της βιομηχανικής παραγωγής,

μείωση των εξαγωγών, μείωση του κύκλου εργασιών, μείωση της ζήτησης, μείωση της απασχόλησης, αύξηση των απολύσεων και αύξηση της ανεργίας. Επιπρόσθετα, παρατηρήθηκε αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων, αύξηση του δημόσιου χρέους και του δημόσιου δανεισμού.

Παρόλα αυτά, το πραγματικό πρόβλημα είναι ότι το τραπεζικό σύστημα της Ευρωζώνης, το οποίο αντιμετωπίζει ισχυρά προβλήματα με την κεφαλαιακή του βάση και δεν μπορεί να αντέξει ζημιές, ενώ παράλληλα ο βαθμός διασύνδεσης του έχει σαν αποτέλεσμα το πρόβλημα μιας χώρας να θέτει σε κίνδυνο το σύνολο του συστήματος. Επομένως, καθίσταται σημαντικό η Ευρωπαϊκή Ένωση, στο σύνολό της να ασκεί μια ενιαία επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, προωθώντας αναπτυξιακά έργα με στόχο τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Επίσης, θα πρέπει να προωθεί την ενίσχυση της οικονομίας με στόχο την γρήγορη κι αποτελεσματική καταπολέμηση της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρχει στενή και αρμονική συνεργασία ανάμεσα στις νομισματικές και δημοσιονομικές αρχές για τον καλύτερο συντονισμό και προώθηση στόχων και μέτρων σε όλες τις χώρες που πλήττονται από ύφεση.

Τέλος, για να αντιστραφεί η πτωτική πορεία της ελληνικής οικονομίας θα πρέπει να αυξηθεί η παραγωγικότητα και να δοθεί έμφαση στη βιομηχανία, ώστε να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων. Επομένως, είναι σημαντικό μεσοπρόθεσμα οι τράπεζες να ξεπεράσουν τις δυσκολίες τους ώστε να χρηματοδοτήσουν την αγορά, διατηρώντας ένα ικανοποιητικό επίπεδο κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας. Επιπρόσθετα, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα θα πρέπει να αναπροσαρμόσει τις δραστηριότητες του και μέσω της αναδιάρθρωσης (συγχωνεύσεις, εξαγορές, αυξήσεις μετοχικών κεφαλαίων) να ισχυροποιήσει την θέση του στην παγκόσμια οικονομία.

Κεφάλαιο 7 - Βιβλιογραφία

7.3 Ελληνική Βιβλιογραφία

- ❖ Αγγελόπουλος Π., 2013, Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη
- ❖ Αγουρίδης Γιάννης, 2018, Η αλήθεια για τις ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών
- ❖ Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας, 2010, Ενημερωτικό Δελτίο 2010
- ❖ Αιγυπτιάδης Α., 1992, Το Τραπεζικό Σύστημα, Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών, Διεύθυνση Πληροφοριών και Επιμορφώσεως, Αθήνα
- ❖ Αρτίκης, 2002, Χρηματοοικονομική Διοίκηση – Αποφάσεις Χρηματοδοτήσεων, Αθήνα: Interbooks
- ❖ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010, «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009», Αθήνα.
- ❖ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2017, Στοιχεία Τεκμηρίωσης σχετικά με τη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος
- ❖ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2014, Συγκεντρωτική έκθεση σχετικά με τη συνολική αξιολόγηση
- ❖ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2015, Συγκεντρωτική έκθεση σχετικά με τη συνολική αξιολόγηση
- ❖ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2015, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 8/2015
- ❖ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2017, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 2/2017
- ❖ Κέντρο Ερευνών Προοδευτικής Πολιτικής, 2013, Κρίση και Προοπτικές Ανάκαμψης: Ανακεφαλαιοποίηση Τραπεζών και Χρηματοδότηση της Οικονομίας
- ❖ Κουφάρης Γεώργιος, 2010, Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές, Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010
- ❖ Θ. Λιανός, Γεωργακόπουλος Θ., Μπένος Θ., Χατζηπροκοπίου Μ., Χρήστου Γ. και Τσεκούρας, Γ., 2007, Εισαγωγή στην πολιτική οικονομία, Εκδόσεις Μπένου
- ❖ Μιχαηλίδης Παναγιώτης, Παπαγεωργίου Θεοφάνης και Βουλδής Άγγελος, 2013, Business cycles and economic crisis in Greece (1960–2011): A long run equilibrium analysis in the Eurozone, " Economic Modelling, Elsevier, vol. 31
- ❖ Ντόκας Ανέστης, 2017, Θετική Εικόνα στην Αγορά Κρατικών Ομολόγων

- ❖ Παναγυράκης Γεώργιος, 2001, Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων, Αθήνα. Εκδόσεις Μπένου
- ❖ Παπαδογιάννης Γιάννης, 2017, Το 63% των επιχειρήσεων στη ζώνη πολύ υψηλού πιστωτικού κινδύνου
- ❖ Πιτέλης Χρήστος, 2004, Διεθνής ανταγωνιστικότητα και οικονομική πολιτική, Αθήνα, Εκδόσεις Τυπωθήτω
- ❖ Σφακιανάκης Μανώλης Κ., 1998, Διοικητική Κρίσεων, Αθήνα, Εκδόσεις ΕΛΛΗΝ
- ❖ Τράπεζα της Ελλάδος, 2014, Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα
- ❖ Τράπεζα της Ελλάδος, 2010, Αποτελέσματα Πανευρωπαϊκής Άσκησης Προσομοίωσης Κατάστασης Κρίσης (stress testing)
- ❖ Τράπεζα της Ελλάδος, 2012, Έκθεση για την Ανακεφαλαιοποίηση και Αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Τομέα Δεκέμβριος 2012
- ❖ Χριστόπουλος Α, Ντόκας Ι, 2012, Θέματα Τραπεζικής και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική

7.4 Ξένη Βιβλιογραφία

- ❖ Ahmed Meena, 2006, The Principles and Practice of Crisis Management, Publisher Palgrave Macmillan UK
- ❖ Begg D., Fischer S., & Dornbusch R., 2006, Εισαγωγή στην Οικονομική, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- ❖ Beshenov Sergey, Rozmainsky Ivan, 2015, Hyman Minsky's financial instability hypothesis and the Greek debt crisis, Russian Journal of Economics, Volume 1, Issue 4
- ❖ Boot, A.W., Thakor, V.A. 1997, Financial Architecture System, *The Review of Financial Studies*, 10, 3, 693-733.
- ❖ Demirguc-Kunt Asli, Detragiache Enrica, 1998, The Determinants of Banking Crises in Developing and Developed Countries, International Monetary Fund, March 1998, Volume 45, Number 1
- ❖ European Central Bank, 2015, Report on financial structures
- ❖ European Central Bank, 2018, Results of the 2018 comprehensive assessment

- ❖ European Commission, 2009, Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses. European Economy, Brussels
- ❖ Friedman M. and Schwartz, A.K. (1963), A monetary history of the United States, 1867-1960, Princeton University Press, Princeton
- ❖ Gavin, M. and Hausmann, R., (1998), “The Roots of Banking Crises: The Macroeconomic Context”, *Inter-American Development Bank*, Working Paper 318.
- ❖ Gilbert Mark, 2017, Οι “κώδωνες” κρούουν στην αγορά ευρωπαϊκών ομολόγων, Bloomberg
- ❖ Reinhart Carmen M., Rogoff Kenneth S., 2008, Is the 2007 U.S. Sub-Prime Financial Crisis So Different? An International Historical Comparison, *American Economic Review*, Volume 98, Number 2
- ❖ Savas Michael-Matsas, 2012, Greece and the World Capitalist Crisis, *Journal of Socialist Theory*, pp. 2-13
- ❖ Supplemental Memorandum of Understanding: Greece, 2017

7.5 Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- ❖ www.ecb.europa.eu
- ❖ www.bankofgreece.gr